

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede | nr. 1 – 2012

nfu

Lødingen kommune på ville veier
Øygarden kommune på riktig spor
Steffens hverdag
Matlaging på Hadeland

s. 6
s. 12
s. 14
s. 20

Fra generalsekretæren

Vi er alle forskjellige, men vi blir født med de samme menneskerettighetene. Dette skal sikre at det er den enkeltes frie vilje som skal gjelde. Forskjellsbehandling og diskriminering skal unngås, ingen skal falle utenfor i samfunnet. Men når noen har rettigheter, må det også være slik at andre har plikter.

NFU mener at staten og kommunene har en plikt til å sikre menneskerettighetene til personer med utviklingshemning.

Artikkel 1 i "Verdenserklæring om menneskerettighetene" (1948) lyder: Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd."

Det finnes mange gode eksempler på at personer med utviklingshemning selv får velge det livet de øns-

sker å leve – slik de har rett til. Men vi ser dessverre altfor mange eksempler på det motsatte.

Målet er god livskvalitet. NFU er en menneskerettighetsorganisasjon. Vi arbeider hver dag for at mennesker med utviklingshemning skal få oppfylt sitt menneskeverd og menneskerettigheter.

NFU bidrar til å synliggjøre menneskepliktene!

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

40 år og fortsatt ikke i mål

NFU Vestre Sunnmøre lokallag feiret sitt 40-årsjubileum nylig. Foreldrene som tok initiativet til å starte det, har kjempet fram mange saker. Jubilanten som representerer kommunene Hareid, Ulstein og Sande, har imidlertid fortsatt nok av oppgaver å arbeide med.

Dag Ronny Valde, Jan Osborg, Knut Erik Engh og Anders Riise bidro til underholdningen. (Foto: Ingvild Aursøy Ullåseide, Vikebladet Vestposten)

Hareids ordfører Anders Riise, Sandes ordfører Dag Vaagen og varaordfører fra Ulstein, Knut Erik Engh, var blant de mange som deltok i feiringen. Jan Osborg, tillitsvalgt fra NFU Møre og Romsdal fylkeslag og to tillitsvalgte fra NFU Herøy lokallag var også til stede.

I sin festtale benyttet Eli Skaatun anledningen til både å se tilbake på hva lokallaget har oppnådd og utfor-

dringene fremover. Lokallaget har for eksempel bidratt til avlastningstilbud, omvendt integrering i en fritidsklubb, felles turer og den tradisjonelle nyttårsfesten. Skaatun understreket ikke minst innsatsen i gjennomføringen av ansvarsreformen og lokallagets fortsatte fokus på tilbud om bolig, arbeid, fritidsaktiviteter og rekruttering av nye medlemmer. - Vi ønsker i større grad å bidra i planleggingen av tiltak og tjenester. Kommunene trenger vår kunnskap og kompetanse, sa Eli Skaatun.

Mens Skaatuns inntrykk er at integrering av barn med utviklingshemning i barnehage, barneskole og

ungdomsskole fungerer greit, er det i overgangen fra ungdom til voksenlivet at problemene melder seg. - Det hjelper lite når store ressurser blir brukt på opplæring, og tidligere elever med utviklingshemning likevel blir gående på dagsentre og får middagen ferdig servert, sa Eli Skaatun.

Likemannssamling

Aust- og Vest-Agder fylkeslag arrangerte likemannssamling i Kristiansand nylig.

Flere 40-åringer

NFU Ålesund, Sula og Giske lokallag feirer også 40-årsjubileum i 2012. Jubileumsberetning følger senere.

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Seks utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Jens Petter Gitlesen
jpg@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
bittenmk@yahoo.com
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFU Norge

Annonseakvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Forsidebilde: Kursleder Brit Helene Aavik og
deltaker Mette Haugen på matlagingskurs
i regi av NFU Hadeland lokallag.
Foto: Bitten Munthe-Kaas
Layout: www.tinajerstad.no

Trykk: Gunnarshaug trykkeri
Utgivelse 2 – 2012
Kommer uke 18
Frist for saker er: 16. mars
Annonsefrist er: 28. mars

6 Lødingen kommune vil flytte fem kvinner med utviklingshemning inn i en gammel prestegård.

12 Øygarden kommune i Hordaland skrinlegger trolig et omstridt institusjonsprosjekt.

14 SFA har besøkt Steffen Aagnes i Vigra kommune i Møre og Romsdal. 24-åringens hverdag er preget av uenighet mellom foreldrene og hjelpeapparatet om hvordan hans behov på ulike livsområder best kan ivaretas.

21 Halden kommune planlegger et gigangtisk dagsenter for opptil 80 personer.

22 Helsedirektoratet arrangerte nylig et stort åpent møte om tidlig ultralyd. Samfunn for alle var der.

24 Status quo-samtale med NFUs forbundsleder.

26 Les om NFUs nye partner i Nepal.

30 Bli med på NFUs sommerleir!

48 Bokfest for utviklingshemmede.

Leder s. 4 – Vi\$ste du at s. 28 – NFU-butikken s. 44

Tidlig ultralyd – til hvilken pris?

Antall levendefødte med Down syndrom i Norge og Danmark

Regjeringen skal revidere bioteknologiloven. I den forbindelse ønsker Arbeiderpartiet å tilby alle gravide tidlig ultralyd og blodprøve for å avdekke egenskaper ved fosteret.

Et tilbud om tidlig ultralyd kombinert med blodprøve vil ikke ha noen helsemessige konsekvenser, blir det fastslått i en rapport fra Kunnskapssenteret som har gjennomgått eksisterende vitenskapelige artikler på feltet. Effekten av tidlig ultralyd er begrenset til det å avdekke Down syndrom. I tillegg vil en lettere kunne identifisere tvillinger med delt morkake, uten at det er fastslått om dette bedrer fosterets prognose.

Det at gravide er opptatt av fosteret, er et sunnhetstegn. Uansett hva den gravide måtte velge, fortjener de respekt. NFU har overhodet ikke noe med hva gravide gjør eller mener. Men skal staten tilby tidlig ultralyd til alle gravide, har det derimot vesentlige samfunnsmessige konsekvenser som NFU er opptatt av.

I 2004 fikk alle gravide i Danmark tilbud om tidlig ultralyd. I dag fødes nesten ikke barn med Down syndrom i Danmark. Fra København kommunes nettsider, kunne en allerede i 2003 lese: «Det forventes, at screeningen vil kunne redusere antallet af børn født med mongolisme fra 12 til 2 om året. Beregninger viser, at en mongol, der i gjennomsnitt har en levetid på 55 år, koster samfundet 100 millioner kroner».

Med slike offisielle holdninger, er det ikke lett å

være ansvarlig for at det fødes barn med Down syndrom.

Den skandinaviske velferdsmodellen er unik. Både i historisk sammenheng og sammenlignet med verdens nasjoner, framstår Skandinavia som et overskudd av velferd. Det er ufattelig at landet som er rikere enn noen gang, ikke skal ha råd til å sikre et menneskelig mangfold.

Verre er det om staten skal finansiere jakten på fostre med visse egenskaper, samtidig med statlig forbud mot jakt etter andre egenskaper som for eksempel kjønn. Menneskene deles i to grupper, de som har egenskaper som staten ønsker å avdekke og de som ikke har slike egenskaper. Det å leve som et legitimt abortgrunnlag er langt mer diskriminerende enn det som rammes av diskrimineringslovgivningen.

JENS PETTER GITLESEN
FORBUNDSLEDER

Jens Petter Gitlesen

Solgården i Spania

Drømmested for tilrettelagt ferie!

Vårt mål er at alle skal oppleve en velfortjent og tilrettelagt ferie hos oss. Vi lover deg trivsel og trygghet, enten du er bruker, ledsager, familie eller pårørende.

Kontakt oss for å høre hvilke muligheter vi har til tur for deg eller din gruppe!

Ring 24 14 66 60 eller kontor@solgarden.no

VELKOMMEN TIL OSS! www.solgarden.no

Kommunen vil ha bokollektiv i den gamle prestegården.

Omstridte planer om bokollektiv i Lødingen

Ledelsen i Lødingen kommune i Nordland vil mot pårørendes vilje etablere et bokollektiv for fem kvinner med utviklingshemning som dermed må flytte fra sine nåværende boliger.

I LØDINGEN: BITTEN MUNTHE-KAAS

I en gammel prestegård skal kvinnene stikk i strid med nasjonale føringer ha felles matbudsjett, spise sammen, dele kjøkken, bad og oppholdsrom. Kvinnene får verken egen dusj, toalett eller kokemuligheter i tilknytning til sitt private areale – som vil si et soverom.

Da de pårørende første gang ble informert om prosjektet for et års tid siden, fikk de beskjed om å holde det hemmelig, ettersom kommunens leiekontrakt med Opplysningsvesenets (som eier stedet, red. anm.) ennå ikke var ferdig forhandlet

Kommunen har siden betalt en husleie på 16 000 kroner pr. måned for det gamle huset.

Har skiftet mening

Selv om flere av kvinnene selv og enkelte av deres pårørende i utgangspunktet stilte seg positive til prosjektet, har de skiftet mening etter hvert som de forstod hva det å bo i det planlagte bokollektivet i realiteten går ut på.

Det er ikke blitt holdt noen felles møter for pårørende om prosjektet. De har

kun fått et felles skriv om "Jentekollektivet – Klart til innflytting 2011" der kommunen blant annet formidler sine tanker om bakgrunnen for etableringen av bokollektivet og hvordan hverdagen der skal organiseres.

Nå skaper de pårørendes enstemmige nei til bokollektivet problemer både organisatorisk og økonomisk for Lødingen kommune – som står på Robek-listen (Kommunaldepartementets svarteliste, red.anm.) og dermed er satt under økonomisk administrasjon.

Dagsrutiner i kollektivet

Kl. xx	Vekking av nattevakt/hygiene morgenstell	Kl. xx	Middag
Kl. xx	Kjøkkentjenesten lager frokost og dekker bord med personale	Kl. xx	Hvilestund på egne rom
Kl. xx	Fellesfrokost med personale	Kl. xx	Diverse aktiviteter/turer/kino ... i følge med personale
Kl. xx	Opprydding og klaring til skole/jobb	Kl. xx	Aftensmat med personale
Kl. xx	Reise til arbeid	Kl. xx	Klargjøring for natten/dusj/ hygiene/tannpuss
Kl. xx	Tilbake fra jobb	Kl. xx	Sengetid
Kl. xx	Kjøkkentjeneste lage middag m/personale		

(Fra side 5 i publikasjonen "Jentekollektivet" skrevet til de unge kvinnes pårørende).

Møtte foreldrene

Samfunn for alle møtte foreldrene på et møte i regi av NFU Lødingen lokallag nylig. De tar sterk avstand fra kommunens begrunnelse for å opprette bokollektivet som går ut på at det er kvinnene selv som har satt i gang prosessen ved å gi uttrykk for at de vil flytte sammen.

Kommunens ledelse har i tillegg gitt uttrykk for at man i denne saken har lagt

« Valg av bokollektiver til andre formål enn kortvarig boavlastning må begrunnes spesielt. (Rundskriv HB-1255)

vekt på å imøtekomme kvinnenes eget ønske og at de er blitt behandlet som voksne, myndige mennesker. Pårørende/hjelpeverger er uenige i dette. De mener at kvinnene er blitt manipulert av an-

satte til å tro at de vil få det bedre ved å bo sammen enn hver for seg og at de er ute av stand til å ta en så stor og viktig avgjørelse som å skulle flytte sammen på egen hånd.

De pårørende mener dessuten at det er kommunens vanskelige økonomiske situasjon og behovet for innsparinger som primært ligger til grunn for dette flytteprosjektet. Det som likevel provoserer dem mest, er at døtrene skal flyttes til et bokollektiv med utstrakt gruppetenkning og en struktur som minner om en institusjon.

Det kom også klart fram på møtet at foreldrene er sterkt bekymret for hvordan kvinnene vil fungere under samme tak. Selv om de er venner og mye sammen, skal det lite til før det oppstår krangling og konflikter. Mens de i dag kan trekke seg ut og tilbake i eget hjem når de måtte ønske det, vil de i kollektivet kun ha et soverom å ty til som sitt private areal når de vil være alene.

Ingen av de pårørende har takket ja til at deres døtre skal flytte inn i prestegården.

Privatdelen i bokollektiv skal, som tilsvarende boenheter i aldershjem, være på minst 24 m², med kokemuligheter i minikjøkken/tekjøkken og med eget bad/wc (Rundskriv HB-1255)

De to store stuene blir fellesrom.

Prestegården

SFAs utsendte dro til den tidligere presteboligen for å ta det planlagte kollektivet i nærmere øyesyn. Det store huset har to etasjer og full kjeller. I første etasje er det et relativt stort kjøkken, to store og en liten stue i tillegg til et rom med toalett i gangen utenfor. I andre etasje er det fem soverom og to forholdsvis små bad med toalett, det ene med dusj, det andre med badekar. Til huset hører et uthus med garasje og en stor hage.

Tidligere bodde presten her med sin store familie. I et intervju med lokalavisen Vesterålen før jul ga han uttrykk for at det hadde vært et fint hus å bo i med mange barn. Det er en liten trøst for foreldrene til kvinnene med utviklingshemning. De kan ikke se for seg hvordan deres døtre skal kunne leve et selvstendig liv i en hverdag tett på andre i et bokollektiv med lite rom for individuelle løsninger, utstrakt grad av felles aktiviteter og ansatte rundt seg døgnet rundt. Foreldrene stiller også spørsmålsteget ved at kommunen omtaler

prosjektet i et livsløpsperspektiv når det i statlige retningslinjer uttrykkelig er fastslått at valg av bokollektiv skal være en kortvarig løsning.

Skarp kritikk fra kommunalt råd

Det kommunale rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne i Lødingen har i en omfattende og enstemmig uttalelse tatt sterk avstand fra planene om bokollektiv i prestegården.

Rådet mener blant annet at ideen om et felles matbudsjett virker lite gjennomtenkt. - Dette handler ikke om familiemedlemmer, men fem individuelle personer som skal bo under samme tak, heter det i uttalelsen.

Medlemmene avviser dessuten kommunens påstand om at bokollektivet vil gjøre det lettere å endre dagens mangel på "hyppige utendørs sysler". - Hvis det er mulig å få til utendørs sysler for utviklingshemmede ut over det å gå tur i Lødingen, hadde det vært positivt å få satt i gang disse snarest, heter det i uttalelsen fra rådet.

Kvinnene får ikke eget bad. Her er det ene av to i prestegården.

Flytting utsatt

Hjelpevergen til en av de unge kvinnene med utviklingshemning, protesterte overfor Lødingen kommune mot at hun skulle flyttes fra leiligheten hun leier av kommunen og trives med egen stue, kjøkken, bad og soverom.

Det endte med at hjelpevergen fikk beskjed fra overformyndighet om at det var oppnevnt en settehjelpeverge som spesielt skal ta stilling til om kvinnen skal flytte til kvinnekollektivet. Settehjelpevergen anbefalte nylig at kvinnen skal flyttes og at det bør skje så fort som mulig. Verken kvinnen selv, hennes mor eller hjelpevergen fikk noen begrunnelse for settehjelpevergens anbefaling.

Hjelpevergen tok da kontakt med juridisk rådgiver i NFU, Hedvig Ekberg, som har klaget saken inn for fylkesmannen i Nordland. I klagen minner Ekberg om at et tilbud om bokollektiv er i strid med nasjonale retningslinjer. På bakgrunn av denne klagen ba overformyndighet i Lødingen kommunen om at flyttingen av kvinnen til bokollektivet skulle stanses inntil videre.

Siden er det kommet tilbakemelding fra Fylkesmannen i Nordland som ber om at man finner en utenforstående som skal ha en samtale med kvinnen før det blir fattet et endelig vedtak om hvem som skal være hennes hjelpeverge.

Siste!

Like før SFA gikk i trykken kom det melding om at overformyndighet i Lødingen også har varslet moren til en annen av de unge kvinnene om at hun kan bli fratatt funksjonen som datterens hjelpeverge. Dette skjedde etter at overformyndighet hadde fått en bekymringsmelding fra lederen for miljøarbeidertjenesten i kommunen.

FRAMskolen på Vallersund Gård

Et toårig lærested for unge voksne utviklingshemmede mellom videregående skole og et aktivt yrkesliv

FRAMskolen setter seg som mål, gjennom to års læring, å kunne gi elev, pårørende og eventuelt den kommunale omsorgstjeneste, innsikt i hvilke muligheter den enkelte elev har i forhold til framtidig boform, videreutdanning og yrkesvalg.

Framskolens tre grunnmotiver:

FORSTÅ VERDEN (undervisning)

- Utforsk verden, nasjonalt og internasjonalt
- De andre og meg selv
- Parforhold og seksualitet
- Teater, drama, sang, musikk, maling og diktskriving
- Utvikle evnen til å uttrykke seg
- Lær å sende e-post og å finne frem på internett

LEVE I VERDEN (bo- og hverdagsferdigheter)

- Pleie av bolig og klær • Planlegging • Gjøre innkjøp
- Lage mat og stelle i stand måltid til hverdag og fest
- Bruk og forståelse av penger og regnskap
- Tid og tidsbegreper

ARBEIDE I VERDEN (i verkstedene)

- Arbeid i bakeri • Veie i veveriet • Samle urter
- Arbeide med i husholdningen
- Arbeide med i jordbruk og gartneri

Fritid og friluftsliv

- Friluftaktiviteter på sjøen og i fjellet.
- Opplæring i ridning, båtliv og fjellvandring, går også inn som en del av undervisningen.
- Deltagelse i aktiviteter i nærmiljøet.
- Uforpliktende samvær, dans og lek.

Det første året bor elevene på internat.

Det andre året bor elevene mer selvstendig.

For nærmere informasjon (helst mellom 12.00 og 14.30):

Dag Balavoine eller Hanna Schmeding

Telefon 72 52 70 80/99 60 88 10

Du kan også skrive til framskolen@camphill.no eller
FRAMskolen på Vallersund Gård, 7167 Vallersund

FRAMskolen — fra livet i familie og skole, til et liv som voksen

Prosjektet går som planlagt

- Det er trist at det har oppstått strid rundt etableringen av bokollektivet. Arbeidet fortsetter likevel som planlagt. Vi vil imidlertid følge nøye med og gripe inn hvis det skulle bli nødvendig før prosjektet skal evalueres om to år.

SFA ble vist rundt på den gamle prestegården av ordfører Anita Marthinussen (H) og enhetsleder helse- og omsorg, Geir Sakariassen i Lødingen kommune. Ingen av dem la skjul på sin skuffelse over de pårørendes negative holdninger til kollektivprosjektet. De mener likevel at denne striden først og fremst er verst for kvinnene selv, men også vond for de ansatte som vil gjøre sitt beste for at flytteprosessen skal gå så smertefritt som mulig.

- Hvordan kan dere planlegge å flytte mennesker uten å ha fått et klart ja eller nei fra de involverte i forkant?

- I tillegg til at ideen om å bo sammen opprinnelig var kvinnes egen, springer den utgangspunktet ut fra vårt ønske om at de skal ha det bra, og tro på at de vil få det i prestegården.

Vi har samtidig ikke lagt skjul på at kommunens anstrengte økonomi har spilt en rolle i denne sammenheng. Det bor relativt mange innbyggere med utviklingshemning i Lødingen i forhold til antallet innbyggere. Flere har store, sammensatte og ressurskrevende behov. Med etableringen av bokollektivet vil vi spare mellom åtte og ti årsverk. Dermed unngår vi å måtte rekruttere ny arbeidskraft til alle arbeidsoppgavene som erfaringsmessig og i likhet med resten av landet også er et meget stort problem i Lødingen.

Enda vanskeligere er det å få fagutdannet personell. Ansatte som ellers jobber mye alene, vil med dette få et bedre arbeidsmiljø. Vi slipper i tillegg å skaffe to nye boenheter gjennom å samordne og samlokalisere tilbudene til disse tjenestetiltakene. Det viktigste er likevel at Lødingen kommune kan tilby kvinnene et bedre faglig tilbud.

- Betyr gjennomføringen av bokollektivprosjektet med andre ord en omrokking av

- Kommunestyret har i denne saken støttet seg på uttalelser fra flere fagmiljøer, sier ordfører Anita Marthinussen (H). - Til tross for bygdesladder har vi forsøkt å gi balansert informasjon om prosjektet, sier enhetsleder helse- og omsorg, Geir Sakariassen.

andre personer med utviklingshemning som også må regne med å måtte flytte på seg?

- Det å flytte kvinnene til prestegården vil innebære en omrokking som også får konsekvenser for andre. Vi har imidlertid ikke tatt kontakt med dem det kan bli aktuelt for. Denne prosessen er ikke startet foreløpig.

- Kjenner dere til de statlige retningslinjene om bruk av bokollektiv for mennesker med utviklingshemning?

- Vi visste at det var et regelverk. Vårt utgangspunkt og hovedfokus har likevel vært å ta de voksne kvinnes medbestemmelsesrett, iver og eget uttrykte ønske om å bo sammen på alvor.

- Hva slags tidsperspektiv har dere for dette prosjektet?

- Selv om prestegården er blitt delvis rehabilitert og det er foretatt en strukturerendring i miljøarbeidertjenesten ut fra et livsløpsperspektiv, har vi aldri sagt at dette botilbudet skal vare evig. I den grad det skulle vise seg å ikke fungere, vil vi selv sagt ta de grep som er nødvendig.

- Har dere ivare tatt pårørendes behov for informasjon og medvirkning i dette prosjektet godt nok?

- Vi har hele tiden hatt kontakt med de pårørende, men er klar over at enkelte feilaktig beskylder oss for å ha kommunisert denne saken for dårlig. Det er heller

ikke sant at det er gått prestisje i denne saken fra vår side. Kvinnenes egen og pårørendes usikkerhet og helomvending i denne saken har i stor grad oppstått i kjølvannet av sladder som er vanskelig å

- De vil få bostøtte – og dette er pårørende blitt informert om, svarer Geir Sakariassen.

- *Kan dere tvinge kvinnene til å flytte i bokollektivet hvis de ikke vil?*

i et fellesskap på prestegården. Dette har vi jobbet hardt for å oppfylle

Ordfører Anita Marthinussen: .

- I dokumentene til politikerne står det at den enkelte brukers og pårørendes øn-

Miljøarbeidertjenesten har over tid sett at de unge pu-jentene har et stort behov for vennskap og samhørighet med andre likesinnede”.

(Notat fra Lødingen kommune om ”Strukturendring i miljøarbeidertjenesten – et mer samlet botilbud”)

forholde seg til både for ledelse og ansatte. Mennesker med utviklingshemning lar seg som kjent lett manipulere. Rykteflommen i bygda som har oppstått underveis, har ikke minst skapt usikkerhet som flere av kvinnene nå lider under. Vi har for vår del derfor hele tiden forsøkt å være så balanserte som mulig i vår måte å kommunisere om prosjektet.

- *Kollektiv-prosjektet er preget av fellesløsninger. Vil kvinnene få beholde sine enkeltvedtak og dermed individuelle tjenester når de samtidig skal dele bad, fellesrom, matbudsjett, ha felles meny, stå opp samtidig, spise sammen og gjøre ting sammen på fritiden?*

- Enkeltvedtakene skal opprettholdes, og kvinnene skal selvsagt beholde sine individuelle tjenester. Våre ansatte kjenner dem meget godt. Vi føler oss trygge på at de vil få dette til å fungere. Det er for øvrig ikke meningen at kvinnene skal være sammen i kollektivet hele tiden. Flere av dem har jobb på arbeidssenteret å gå til. De vil i tillegg få et privat areal der de kan være for seg selv og ta i mot besøk

- *De to stuene i prestegården er allerede fullt møblert. Er tanken at fremtidige beboere ikke skal kunne sette sitt preg på huset med egne eiendeler?*

- I den grad det er ønskelig å bruke egne møbler og personlige eiendeler, er det selvsagt fritt fram for det. Årsaken til at stuene allerede er møblert, er at vi har ønsket å gi huset et hjemlig preg i forkant av at det skulle vises til kvinnene, pårørende, politikere og andre involverte.

- *Flere foreldre stiller spørsmålstegn ved hvorvidt kvinnene vil miste bostøtten de har i dag ved å flytte i bokollektiv?*

Til dette svarer Geir Sakariassen følgende:

- Det kommer aldri til å bli tvangsflytting. Vi har hele tiden hatt som mål å ivareta ”brukermedvirkningen”. Vær klar over at brukerne selv har vært interessert i å bo

sker skal tillegges stor vekt. Det er viktig for meg som politiker at dette skal skje uten tvang. Men jeg skjønner samtidig at det er vanskelig for de ansvarlige i helse og omsorg når det sies ja den ene dagen og nei den neste.

NFU-kritikk av kommunen

- Når Lødingen kommune hevder at kvinnene selv ønsker å bo i kollektiv med kun et eget soverom som privat areale, er det mer enn god nok grunn til å stille spørsmålstegn ved hvordan kvinnene er blitt spurt.

NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen tror kvinnene med utviklingshemning verken er blitt gjort kjent med alternative løsninger eller føringer for hva permanente hjem skal inneholde. - Kommunen ser også ut til å mangle forståelse for hva bistand skal omfatte. De opptrer som om de har overtatt hele ansvaret for mennesker med utviklingshemning, manipulerer kvinnene og overkjører pårørende.

Det sier nok om denne Robek-kommunens forståelse av hva individuelle tjenester er når man går så langt som å ville spare 8-10 årsverk på å overføre kvinnene til en klostertilværelse som i sin tur også vil innebære

flytting av andre. Det er heller ikke uten grunn at Lødingen kommune kaster hjelpeverger som går imot at kvinnene skal flyttes og helt ulovlig erstatter dem med kommunevennlige settehjelpesverger som sier ja til dette tvangsflyttings-prosjektet, sier Jens Petter Gitlesen.

Jens Petter Gitlesen

Vi tør ikke slippe jubelen løs ennå

Bakgrunn

Til tross for massive protester fra NFU, flere politikere og det kommunale rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne, gikk flertallet i forrige kommunestyre i Øygarden utenfor Bergen inn for at det skulle bygges et stort institusjonsbygg for i alt 27 personer med utviklingshemning og eldre på et allerede tettbyggettoområde i kommunen. Meningen var at det også skulle legges et dagsenter og en avlastningsleilighet i samme kompleks.

På området der det nye institusjonsbygget var planlagt ligger det allerede en barnehage, et annet omsorgssenter, andre kommunale boliger, ungdomsskole og rådhus. SFA besøkte Øygarden og omtalte dette samlokaliseringsprosjektet i en kritisk reportasje i nr. 5/2010.

NFU Øygarden lokallag med leder Klara Rong Fjeldstad i spissen, har kjempet utrettelig mot kommunens opprinnelige byggeplaner.

- Vi har hele tiden kjempet mot at institusjonsprosjektet skulle bli realisert. Etter over tre års kamp ser det ut til at våre bønner endelig kan gå i oppfyllelse. Etter at Ap sammen med Høyre og Krf fikk flertallet etter valget i høst, er politikerne med en stemmes overvekt blitt enige om at det ikke skal realiseres.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Det er en glad leder av NFU Øygarden lokallag, Klara Rong Fjeldstad, SFA får på tråden. Hun opplyser at det nye prosjektet vil bli helt i tråd både med brukernes egne og pårørendes ønsker og dessuten være i tråd med statlige retningslinjer. - Det vil si i form av tre

mindre enheter som kan plasseres på ulike steder i kommunen. Den planlagte avlastningsboligen skal løsrives fra den opprinnelige gettoløsningen. Den skal kommunen enten kjøpe eller bygge – uavhengig av det øvrige boligprosjektet. Fjeldstad viser til at vedtaket om det

10 Øygarden på ville veier

Fra skepsis til motstand

Plan- og bygningsnemnda i Øygarden kommune utenfor Bergen har siden november 2009 planlagt et nytt boligbygg og avlastningsleiligheter for personer med utviklingshemning. Helt fra

Senere skulle det vise seg at kommunen pluss på de opprinnelige 11 leilighetene med fire nye i underetasjen

starten var det kommunale rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne og NFU Øygarden lokallag skeptiske til at det skulle bygges for 11 personer under samme tak. Den positive

i tillegg til et dagsenter og ytterligere en etasje med 10 ekstra omsorgsboliger – fortrinnsvis tenkt for eldre. Forslaget

måten både lokallaget og det lokale rådet opplevde at de ble møtt på av kommunen, gjorde at de likevel valgte å gå inn for et samarbeid om prosjektet.

er blitt møtt med massive protester fra brukernes organisasjoner.

Vi er ikke blitt hørt

Frode Solberg

Representant for NFU i bygge- og plannemnda, Frode Solberg, mener Plan- og bygningsnemnda har talt NFU midt imot. Han minner om at brukervedvirkning ikke er det samme som å delta i en prosess – uten noen mulighet for å kunne påvirke i beslutningsdelen når konklusjonene skal fattes. - Vi fikk heller ikke delta i planleggingsarbeidet fra oppstart. På samme måte hjelper det lite med kommunens boligsosiale handlingsplan der betydningen av sterk brukermedvirkning blir understreket. I denne saken har den vært totalt fraværende.

Uakseptabel saksbehandling
Saksbehandling i nemnda har også vært uakseptabel, fortsetter Solberg. - I min jobb som tillitsvalgt i Statoil

er jeg vant til å få sakspapirer tilsendt i god tid og senest en uke før et møte skal finne sted. I nemnda ble regningene til det nye leilighetsbygget lagt fram for første gang under et møte der vi som brukere skulle mene noe fornuftig om det – rett over bordet. Hadde vi i det minste fått tegningene tilsendt i forkant, kunne vi stilt forberedt på møtet, med gode spørsmål og kommentarer. Dette er en lite involverende og udemokratisk måte å jobbe på.

Vi har i etterkant sendt brev til Husbanken der vi gjør oppmerksom på at prosjektet som kommunen har søkt finansiering for, er på tross kollisjonskurs med brukernes syn. I brevet ber vi Husbanken om hjelp til å få Øygarden kommune på rett spor

slik at følger de lover og regler som er utformet for at denne brukergruppen skal bo så integrert og normalt som mulig.

Solberg påpeker at NFU i tillegg ba om at ergoterapeut burde inngå i referansegruppa. - Dette ble avslått – uten at saken i det hele tatt ble tatt opp til debatt. Ingen fikk anledning til å si hva de mente om det heller.

Solberg understreker samtidig at denne saken verken dreier seg om flertallsvinst eller om at leilighetene er store eller fine nok. - Det handler om den enkeltes livskvalitet som ikke kan ivaretas godt nok i et gettobygg basert på institusjonstenkning – uten tilstrekkelig kompetanse om behovene til de som skal bo der, presiserer Frode Solberg.

Faksimile fra reportasje i Samfunn for alle nr. 5 – 2010

nye prosjektet skulle ha vært fattet på kommunestyremøtet 1. februar, men er blitt utsatt til det neste 28. mars. - Selv om vi absolutt regner med at saken går i vår favør, holder vi derfor fortsatt pusten, og tør ikke helt å slippe jubelen løs ennå.

- Hva kan stoppe realiseringen av det nye prosjektet nå?

I forbindelse med den omfattende og langvarige planleggingen av det store institusjonsprosjektet ble det inngått en del avtaler som kommunen nå må betale seg ut av.

Disse sakene må avklares før det endelige vedtaket kan fattes, svarer Klara Rong Fjeldstad.

Etter over tre års kamp ser det ut til at våre bønner endelig kan gå i oppfyllelse. (Klara Rong Fjeldstad)

SKAUGT FORLAG

www.skaugeforlag.no
post@skaugeforlag.no • 55 33 21 52

Dette er kjempebra!

- Det nye prosjektet med mindre boenheter i vanlige boligområder i tillegg til avlastningsplasser i et bygg for seg, er kjempebra! Vi politikere som ikke har ønsket den planlagte institusjonen på 27 enheter, har brukt behovet for å komme i en god dialog med brukerne og deres familier som et viktig argument.

Kommunestyremedlem Anne Lise Grøm (AP) viser til at det er den nyvalgte ordføreren og partikollega, Otto Harkestad, som har gått i bresjen for skrinleggingen av det planlagte samlokaliseringsprosjektet.

Grøm håper nå at planleggingen av det nye bo- og avlastningstilbudet kan startes og realiseres så fort som mulig. - Dette er viktig – ikke minst fordi det er stor boligmangel blant mennesker med utviklingshemning i vår kommune. Det nye prosjektet vil dessuten gi den enkelte en helt annen og bedre livskvalitet og også bli billigere for kommunen.

SFA kommer tilbake til det endelige vedtaket i Øygarden kommunestyre i neste nummer.

Anne Lise Grønn (AP). (Foto: Privat)

Fastlåst konflikt om Steffens behov

Steffen Aagnes bor i denne kommunale eneboligen.

Tormod og Sidsel Aagnes tar Steffen med på svømming to ganger i uken.

Steffen Aagnes på Vigra i Giske kommune i Møre og Romsdal har autisme, utviklingshemning, mangler talespråk og epilepsi med atypiske anfall som er vanskelig å medisinerer. I forbindelse med en nylig utredning blir det også antydnet at han kan ha Tourettes syndrom.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Etter at han flyttet hjemmefra for tre år siden har mye gått galt. Både tidligere og nåværende botilbud i kommunal regi har ikke vært godt nok tilrettelagt for hans behov. Og 24-åringen uten talespråk protesterer på sin måte – med utagering.

Vi gjør en lang historie kort: Steffen bodde først i en leilighet i en av kommunens omsorgsboliger sammen med fire andre personer med utviklingshemning. Etter mye utagering, ble det bygget en egen "luftegård" til ham. Det hele endte med at foreldrene tok ham hjem i seks måneder før Steffen ble overført til en kommunal enebolig der han har vært siden. Her blir 24-åringen passet på av ansatte i spesialturnus. Det vil si av to

våkne nattevakter og tre ansatte samtidig på dagtid. Begge utgangsdørene i huset er låst – i praksis døgnet rundt. Dette er i strid med vedtak fra fylkesmannen som hadde to tilsyn i eneboligen i fjor – det siste uanmeldt med tre rapporterte avvik.

Bilen

Steffens far og hjelpeverge, Tormod Aagnes, har sendt mange klager til offentlige instanser over det han mener er feilslåtte tilbud til sønnen sin. En av dem handler om den spesialsikrede bilen som 24-åringen leier av kommunen for over tre tusen kroner i måneden. Etter flere angrep på ansatte under kjøring blir Steffen nå både fastspennet med ekstra sikring på bilbeltet

og barnesikring på bildør. Det er montert en heldekkende plexiglassvegg mellom ham og de tre ansatte, som alle sitter foran.

Steffen er imidlertid ofte med foreldrene på lange turer i deres private bil. Der sitter han i baksetet uten annen sikring enn et vanlig bilbelte. Han reiser også uten problemer sammen med dem både på buss og ferge.

Medisiner

Faren har også sendt flere klager til Helse-tilsynet i Møre og Romsdal over det han mener er mangelfull medisinsk oppfølging av Steffen. Disse klagenes er ennå ikke ferdig behandlet.

Steffen fikk diagnosen epilepsi da han var to år gammel. Et av farens ankepunkter handler om at de medisinske ansvarlige ikke tar denne diagnosen tilstrekkelig alvorlig. Tormod Aagnes viser til at Steffens epilepsianfall er atypiske i den forstand at de i tillegg til vanlige symptomer som skjelving, kramper osv. følges av ulike former for utagering. Han er uenig med de medisinske ansvarlige som tolker disse utageringene som psykiske lidelser og at sønnen blir medisinerert med psykofarmaka mot angst, aggresjon og depresjon.

I den samme klagen stiller faren seg kritisk til at han som hjelpeverge ikke ble spurt om han godtok at Steffen – som ikke

Den spesialsikrede bilen som Steffen Aagnes leier av kommunen. Her sitter han fastspennet bak en heldekkende plexiglassvegg mens de tre ansatte sitter foran.

har samtykkekompetanse – skulle medisineres mot depresjon. I Steffens journal er det imidlertid anført at foreldrene har gitt sitt samtykke til det. Da fastlegen etter hvert sa seg enig i at "lykkepillen" burde seponeres, kom det kontrabeskjed fra medisinske ansvarlige i habiliteringstjenesten om at dosen skulle opprettholdes og økes.

Bivirkninger

Medisineringen med ulike psykofarmaka har både ført til at Steffen har fått plagsomme bivirkninger og har endret væremåte.

Da han fortsatt bodde hjemme, var han blant annet glad i å gå lange turer. I dag overspiser han i perioder, blir fort sliten, har ufrivillige bevegelser i ansiktet,

24-åringen liker å være ute blant folk. Her på kafé etter svømmetreningen sammen med faren, Tormod Aagnes.

"Luftgården" som ble bygget for Steffen i bofellesskapet der han var tidligere.

orke ikke å være lenge oppe av gangen og snur døgnet på hodet. Det er et rom i eneboligen med diverse leker og lignende, men Steffen vegrer seg ofte for å delta i aktivitetene her. Han tilbringer i stedet mye av tiden uvirksom på sofaen eller i sengen. Med unntak av små rusleturer vil han sjelden dra ut eller på dagaktivitets-senteret der han har tilbud fire dager i uken.

Tannpine

Foreldrene har alltid hevdet at Steffens utageringer også kan være et signal på at han har fysisk vondt et sted, men at han i mangel av språk ikke klarer å signalisere det. Da han fikk tannverk, reagerte han blant annet ved å smøre vaskemiddel på kinnene. Dette ble over tid både registrert og rapportert som påfallende atferd av de ansatte i eneboligen. Etter påtrykk fra faren, lovet medisinsk ansvarlig at det skulle foretas en undersøkelse av tennene. Til tross for store smerter i munnen og fortsatt press fra foreldrene, måtte Steffen likevel vente i over to måneder før han kom til behandling. Der ble tannen først plombert, og siden trukket etter at smertene ikke ville gi seg.

Ny hjelpeverge

I kjølvannet av de mange konfliktene mellom foreldrene og kommunen/habiliteringstjenesten, har Giske overformynderi

etter oppfordring fra kommunen vedtatt å oppnevne ny hjelpeverge som spesielt skal ta seg av vedtaket som er fattet etter sosialtjenestelovens paragraf 4A om bruk av makt og tvang overfor Steffen.

Overformynderiet har vært i kontakt med foreldrene i forbindelse med denne saken, men uten å vurdere behovet og uten å begrunne vedtaket. Faren klaget til fylkesmannen og viste blant annet til at det ikke er et krav i sosialtjenesteloven med to hjelpeverger. Han stilte også spørsmål om hvordan den oppnevnte hjelpevergen kan være talsperson for sønnen som ikke har språk.

Fylkesmannen opprettholdt først overformynderiets vedtak. Tormod Aagnes påklaget vedtaket til Sivilombudsmannen som konkluderte med at overformynderiet hadde begått alvorlige saksbehandlingsfeil og feil lovforståelse, og sendte saken tilbake til fylkesmannen. Fylkesmannen erklærte deretter oppnevningen av den nye hjelpevergen som ugyldig og at saken ikke kan påklages videre. Overformynderiet har likevel oppnevnt hjelpevergen på nytt og sendt saken til Tingretten for godkjenning. Tormod Aagnes har sendt ny klage til fylkesmannen om denne oppnevnelsen.

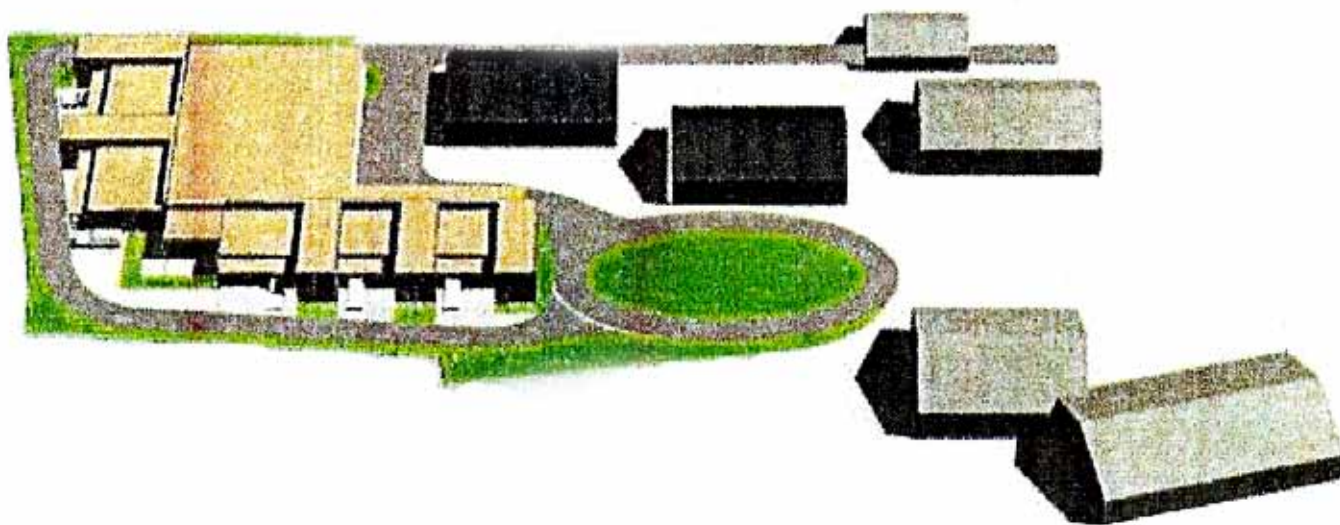
Steffen skal flyttes

Giske kommune har samlet mange av sine innbyggere med ulike former for bistandsbehov i omsorgsgettoer. Uten at foreldrene hittil er tatt med på råd er det planlagt at Steffen skal flyttes til en av dem. Her vil han få en leilighet i en omsorgsbolig som skal bygges og stå ferdig i løpet av høsten 2012 (se tegning).

I tillegg til bekymringene over dagens botilbud, er foreldrene redde for hvordan det nye botilbudet vil fungere for sønnen som ikke har taklet å bo i bofellesskap

tidligere. De frykter at tidligere problemer vil gjenta seg.

Omsorgsboligen Steffen skal bo i, vil bestå av fem leiligheter som i 2010 var kostnadsberegnet til 9 millioner kroner. I 2011 var beløpet økt til 12 millioner. Etter flere budsjettsprekker senere er de inklusive moms nå beregnet å koste over 22 millioner kroner.

Giske kommune har planlagt at Steffen skal flytte inn i leiligheten bakerst til venstre i den planlagte omsorgsboligen (illustrasjon fra skisseprosjektet til arkitektfirmaet Liten skala.)

Steffen og moren, Sidsel.

Møtet med Steffen

SFAs utsendte har besøkt Steffen Aagnes i den kommunale eneboligen og vært hjemme hos hans foreldre på Vigra i Giske kommune.

Tilsyn viste tre avvik

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har foretatt to tilsyn hos Steffen Aagenes; 8. juli 2010 og 27. september 2011. Det siste var uanmeldt og resulterte i følgende tre avvik:

1. Giske kommune gjennomfører ikke tiltakene låst ytterdør og låst kjøkkendør i samsvar med fylkesmannen overprøving datert 8. juli 2011.
2. Giske kommune har satt i verk tiltak som innebærer systematisk bruk av makt og tvang overfor Steffen uten at lovverkets krav til saksbehandling.
3. Giske kommune fører ikke journal i samsvar med reglene i sosialtjenestelovens paragraf 4a-10.

Det ble ikke gitt merknader i tilsynet.

Da vi ankom eneboligen og personalet hadde låst opp utgangsdøra, gikk Steffen rett ut i farens bil, satt seg i baksetet og festet sikkerhetsbeltet. Der ventet han alene og rolig mens vi tok en kikk innendørs.

Steffen bor i et hus fra 1960-tallet som er delvis rehabilitert. Det består i første etasje av en stue, kjøkken, toalett, aktivitetsrom og et kontor for de ansatte. I etasjen har 24-åringen sitt soverom. Her er det også to dusjbad og et rom for de to våkne nattevaktene. Mens det er fullt av ting, bilder og nips over alt i foreldrenes hus, er det lite i eneboligen som minner om et hjem. Her kan det gå hardt ut over inventaret når Steffen utagerer. Hjemme hos foreldrene derimot får både gjenstander og inventar stå i fred.

Alene hjemme

Vi dro sammen med Steffen i svømmehallen der han trener sammen med foreldrene to ganger i uken. I etterkant gikk turen til et konditori på et kjøpesenter der han åpenbart hygget seg over å være ute blant andre mennesker. Senere samme dag valgte 24-åringen – som i den kommunale eneboligen er under konstant overvåkning – å være alene hjemme i foreldrenes hus mens mor var på nattevakt og faren kjørte undertegnede til hotellet i Ålesund.

Begge foreldrene begynner å dra på årene. Mens Sidsel Aagnes fortsatt job-

ber, er Tormod pensjonist. I tillegg til de to ukentlige svømmedagene, har de Steffen hjemme så ofte som mulig. Selv om det tærer på kreftene, orker ingen av dem tanken på at han er innelåst og overvåket i eneboligen dag etter dag uten nevneverdig meningsfylte aktiviteter.

To kulturer

Steffens historie er bare et av flere eksempler på hvordan møtet mellom pårørende og de som skal gi hjelp og service blir som to kulturer som står mot hverandre. Forfatter og spesialpedagog Barbro Sætersdal, som selv var mor til en mann med autisme, beskrev dette møtet slik for over 20 år siden:

"Det er så mange barrierer – ulike språk, ulike vurderinger, ulike holdninger, regler, normer, vaner, tradisjoner, myter, bedrevitenhet, innhold i utdanningene, personalkonflikter, organisasjonsstrukturer, misforstått taushetsplikt som påvirker kommunikasjonen".

(Fra "Mötet mellan föräldrar och personal". Ove Røren & Gunnel Winlund (red). Stiftelsen ALA, 1989)

Og vi spør – anno 2012: Hvordan få de to partene til å enes om et samarbeid med fokus på den det gjelder?

bmk

Kommunalsjefen kommer

- Hvis fremstillingen som Steffens far, Tormod Aagnes, har gitt til Samfunn for alle om Steffens hverdag hadde vært riktig, ville det vært ille. Men helhetsbildet av det omsorgstilbudet han får, er annerledes.

Det sier en sint og frustrert kommunalsjef May Helen Grimstad i Giske kommune i en kommentar til Samfunn for alle. Selv om Steffens foreldre har løst henne fra taushetsplikten og hun er fristet til å gi en helhetlig framstilling av Steffens sak, velger hun å la det være. - Jeg opplever det etisk uriktig og mener at det heller ikke vil være til hjelp for Steffen, sier hun.

I en generell kommentar viser Grimstad imidlertid til at det helt klart var en stor omveltning for Steffen - som mentalt er 2,5 år - å flytte hjemmefra til egen bolig. - Det er vanskelig for ham å forstå at han ikke lenger skal bo hjemme hos foreldrene. Jeg har fulgt denne saken fra han flyttet inn i eneboligen han leier av kommunen. Det ble i den forbindelse satt i gang et omfattende planleggingsarbeid for å gi ham et godt omsorgstilbud. Alle tiltak er utformet etter tilrådinger fra fagmiljøene. Samarbeid med lege og habiliteringsteam har stått sentralt hele veien. Vi har rådført oss fortløpende med fylkesmannen og hatt mange møter der alle parter - foreldrene inkludert - har drøftet situasjonen. Men til tross for at vi har søkt om og fått råd og veiledning hos alle tilgjengelige faginstanser, er verken vi eller foreldrene fornøyd med situasjonen slik den er.

Solskinshistorie

Grimstad karakteriserer fremstillingen i Samfunn for alle av Steffens atferd i samvær med familien nærmest som en solskinshistorie. - Han oppfører seg naturlig nok annerledes når han er sammen

Kommunalsjef May Helen Grimstad. (Foto: Samfunn for alle)

med dem, men har likevel utfordrende atferd både overfor familien og overfor ansatte. Når vi hører hvordan kommunen blir omtalt i denne saken, er det som om vi nærmest blir fremstilt som et slags "monster". Min erfaring er at mange av de ansatte både har motivasjon og pågangsmot og at det de ønsker, er å gi Steffen en god og meningsfylt hverdag. Jeg har ingen lang fartstid i kommunen, men det har vært en glede å jobbe tett med de som har med det faglige tilbudet til ham å gjøre.

"Kommunene" får lett negativ omtale i media - som en slags felles "skyteskive". Jeg sier dermed ikke at alt de gjør er perfekt. Det kan være god grunn til å kritisere kommunene i enkelte saker. Men det er samtidig viktig å ha i mente at det er enkeltmennesker som jobber der. Det er belastende å få slengbemerkinger som "hva er det dere holder på med" i mediaoppslag - uten å kunne forsvare seg.

Ingen kan gi et godt svar på hvorfor

Steffen har så mye utfordrende atferd. Utviklingen har ikke gått slik vi håpet, og vi er fortvilet - fordi vi så gjerne vil få det til. Det er samtidig ulike meninger om hva som bør gjøres for å lykkes. Jeg kan likevel ikke akseptere at kommunen blir framstilt som en håpløs part i denne saken. Vi får klare faglige råd som vi tar alvorlig. Derfor har vi tre ansatte på Steffen døgnet rundt. Dette er ikke noe kommunen selv har funnet på eller noe vi har lyst til. Mange av de ansatte har fått skader. Vi har hatt ekstern ekspertise som har kartlagt arbeidsmiljøet - som viser at det er mange situasjoner for de ansatte som er forbundet med fare, og har fått råd om hva som bør gjøres for å redusere dem. Kommunen har fått klar beskjed om at Steffen trenger en annen bolig. Det skal nå bygges 5 nye boliger til over 22 millioner kroner. Det blir helt galt å kalle et bofellesskap på fem leiligheter for getto, mener May Helen Grimstad.

terer

Begrepet "tvang"

Hun er opptatt av begrepet "tvang". - Det blir sett som tvang å ikke gi en bruker fri tilgang på såpe og sjampo når de drikker det og dermed kan bli syke. Hvis en person vil dusje 20 ganger om dagen, får vedkommende lov til det – hvis vi ikke "dokumenterer" at det er skadelig. Kommunen må skrive egne vedtak i slike saker – som skal godkjennes av fylkesmannen. Det de fleste av oss vil se på som "sunn fornuft", blir omtalt som "tvang" som vi må ha vedtak på. Vi har mange slike eksempler.

I de fleste hjem med små barn holder foreldrene ytterdøren låst, for ikke å risikere at barna går ut alene og skader seg. Vi holder ytterdørene låst for Steffen. Han får likevel gå ut når han ønsker det. Låst dør er i denne sammenheng et bevegelseshindrende tiltak. Det skal sikre at bruker og ansatte kan gjøre seg klare til å gå ut når døren blir åpnet. Men dette blir altså vurdert å være "alvorlig tvang", sier May Helen Grimstad.

Hun understreker avslutningsvis at dette er omfattende og kompliserte saker. - Spørsmålet vi sitter igjen med er: Skal dette være kommunens ansvar? Hva gjør vi hvis tilbudet rakner? Hva gjør vi hvis vi ikke greier å rekruttere nok ansatte? Hva gjør vi hvis Arbeidstilsynet stenger et botilbud? Hvem kan hjelpe kommunene – hvis vi ikke greier å få det til?

bmk

Beholder BPA bofellesskap

- Det finnes ingen særskilt bestemmelse som sier at en bruker mister retten til BPA dersom han flytter i egen bolig. Dette gjelder også ved flytting til bofellesskap.

Det fastslo helseminister Anne Grethe Strøm-Erichsen i sitt svar på et spørre-
timespørsmål fra stortingsrepresentant
Vigdis Giltun (FrP) nylig.

Giltun ønsket svar på følgende:

«En blind dame med tilleggskunns-
jonsnedsettelse fikk etter mange år
oppfylt sitt ønske om egen bolig i et bo-
fellesskap. En uventet konsekvens av å få
et godt botilbud var at hun mistet retten
til brukerstyrt personlig assistanse, BPA.
Det betyr at hun mister muligheten til
et aktivt liv som hun selv kan utforme.

Hva mener statsråden om at funksjons-
shemmede mister retten til BPA på

dette grunnlaget, og vil tap av retten til
personlig assistent ved tildeling av egen
bolig være i tråd med hva Stortinget har
lovet når det gjelder å rettighetsfeste
BPA?»

*(Ovennevnte er kun et lite utdrag av
helseministerens svar på diskusjonen i den
ordinære spørretimen 19. januar i år mel-
lom de to debattantene, som i sin helhet er
lagt ut på www.stortinget.no)*

Kulturleir

NFU Akershus fylkeslag arrangerer sin årlige kulturleir i Trysil fra søndag 8. juli til søndag 15. juli. Påmeldingsfrist er 1. april ved henvendelse til Tove Britt Henriksen som har mailadresse thb@bluezone.no

Det koster 5000 kroner å delta.

Kulturverksted

NFU Akershus fylkeslag inviterer til kulturverksted på Sørmarka i dagene fra 5. – 6. mai. Påmelding til Tove Britt som ovenfor innen 15. mars. Deltakelse på dette arrangementet koster syv hundrelapper.

Fire fluer i en smekk

Fortsatt er det høysesong for nyttårsforsetter og streben etter et nytt og bedre liv. Medlemskap på treningssenter og slankekurs kan tære hardt på en slunken lommebok. Takket være et matkurs i regi av NFU Hadeland lokallag har deltakere med utviklingshemning sammen med sine tjenesteytere slått fire fluer i en smekk: Både gjennom teori og i praksis har de lært hvordan de kan komme i bedre form, gå ned i vekt og hvordan de kan lage sunne og lekre matretter for en rimelig penge.

Ole Kristian Håkonsveen har full kontroll på suppegrytene.

Kurset "Moro med matlaging og mer aktivitet" har vært finansiert med midler fra Extra-stiftelsen og arrangert i samarbeid med kursleder Britt Helene Aavik i Libra kosthold og helse med leder av NFU Hadeland lokallag, Arvid Drolsum, som prosjektleder.

I motsetning til mange kommuner som tilbyr sine tjenestemottakere vakumert ferdigmat som skal varmes opp i mikro-

ovn fra storkjøkken, har dette kurset bidratt til en normalisering i den forstand at den enkelte selv skal ha mulighet til å handle og lage sin egen mat. Deltakerne fra kommunene Gran, Lunner og Jevnaker har med dette fått økt kunnskap både om et sunnere kosthold og betydningen av at fysisk aktivitet kan bidra til økt livskvalitet.

Brit Helene Aavik har i tillegg deltatt på personalmøter hos tjenesteyterne for å skape diskusjon og refleksjon. Deltakerne har også gått turer sammen.

De har selv laget og spist seg gjennom varierte menyer med ovnsbakt laks med hjemmelaget dressing, kyllingfilet i folie med selvvalgt innhold, gulrot- og

ingefærssuppe – for å nevne noe. Aavik gir kostholdsveiledning i tråd med Helsedirektoratets anbefalinger om at maten i hovedsak skal inneholde lite sukker og mer av det gode fettet med mye ferskt kjøtt, fisk, frukt og ferske grønnsaker.

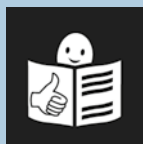
Avslutningsfesten

I likhet med flere kommunale promisser takket SFA ja til invitasjonen om å delta på avslutningsfesten for deltakerne fra Lunner og Jevnaker. Her skulle vi få smake på et par av rettene de hadde laget. Det var frydefullt å snuse seg fram til kjøkkenet på Lunner ungdomsskole der den fargerike minestrone-suppen allerede putret på komfyren, mens det grove brytebrødet godgjorde seg i ovnen, og den sammensveide matgjengen var i full gang med å tilberede fruktsalat som skulle serveres med vaniljekesam.

Nam!

bmk

LETTLEST

Mennesker med utviklingshemning på Gran, Lunner og Jevnaker gikk på kurs om matlaging og mer fysisk aktivitet i 2011.

Deltakerne fikk mer kunnskap om et sunnere kosthold.

De lærte også at mer fysisk aktivitet kan bidra til bedre livskvalitet.

Sonja Huseby (til høyre) og Britt Helene Aavik i konsentrert samarbeid.

Video

Det er laget en video om prosjekt "Moro med matlaging og mer aktivitet". Videoen kan bestilles ved henvendelse til:
arvid.drolsum@hebb.no
Mobiltelefon: 95 03 24 39.

*"Nye" Båstadlund arbeids-
og aktivitetssenter
(Moth Arkitekter AS)*

Til tross for sterke motargumenter fra NFU har Halden kommune vedtatt å bygge et gigantisk dagsenter der opp til 80 personer kan komme til å måtte tilbringe mye tid sammen under samme tak.

Halden kommune med gigantisk dagsenter

NFU Østfold regionlag har tatt til orde for at det i stedet bør bygges et nytt og mindre dagsenter og samtidig utvikle tidligere strategi om flere mindre enheter spredt i kommunen.

I en uttalelse på regionlagets nettside blir det sterkt beklaget at den tidligere "foregangskommunen" Halden nå føyer seg inn i rekken blant kommuner flest

som bryter helt med hovedintensjonene i reformen for mennesker med utviklingshemning. - Det skapes noen helt klare holdninger i samfunnet når politisk nivå velger å påvirke holdninger om at det er best å samle flest mulig på ett og samme sted. Dette vitner om liten vilje og forståelse for å ville integrere og normalisere livsvilkårene for personer med utviklings-

hemning.

- NFU beklager også sterkt at brukermedvirkningen i planprosessen har vært helt fraværende. Først da planene var ferdige, ble vi spurt og da var det for sent å endre dem, heter det i uttalelsen fra NFU Østfold regionlag.

Vi kommer tilbake til denne saken i neste nummer.

NFU Sogn og Fjordane

Kulturfestival

NFU Sogn og Fjordane fylkeslags årlige kultursamling blir i år på Rica Sunnfjord hotell i dagene 20. – 22. april. Fylkesordfører Åshild Kjelsnes skal åpne festivalen og Steinar Engelbrektson skal ha åpningskonsert. Det blir åtte ulike kurs som går parallellt fra fredag til søndag. Innvitajoner er sendt ut.

Årsmøte

NFU Sogn og Fjordane fylkeslag arrangerer sitt årsmøte på Nordfjordeid 17. til 18. mars.

Tidlig ultralyd – bare begynnelsen

LETTLEST

Tidlig ultralyd til alle gravide kan bli innført i år.

Nasjonalt råd i helsetjenesten foreslår at alle gravide under 38 år skal få tilbud om ultralyd i uke 12.

Nå får alle gravide ultralyd fra uke 18.

Politikerne skal avgjøre det i løpet av våren.

Både AP og FrP ønsker gratis tilbud tidlig i svangerskapet til alle gravide. SV har ikke bestemt seg ennå. Senterpartiet, Høyre og KrF sier nei til et tilbud til alle.

Den tidlige undersøkelsen kan føre til at mer enn 90 prosent av alle fostre med Downs syndrom blir abortert.

Helseminister Anne-Grethe Strøm-Erichsen har møtt mye motstand på grunn av forslaget.

Tom Høisveen har lenge vært aktiv i kampen mot innføringen av tidlig ultralyd.

Tom har selv Downs syndrom.

Tidlig ultralyd til alle gravide er bare begynnelsen. Rundt neste sving venter kravet om rutinemessige analyser av alle gener på alle fostre. Debatten om tidlig ultralyd handler derfor også om hva slags samfunn vi ønsker.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Dette argumentet ble fremført av flere som tok ordet på et stort åpent møte som Helsedirektoratet arrangerte om temaet i Oslo nylig. Her diskuterte både politikere, fagfolk og representanter fra interesseorganisasjoner verdien av denne tidlige undersøkelsen som gjør at man kan avdekke blant annet hjertefeil og føre til at mer enn 90 prosent av alle fostre med Downs syndrom blir abortert. Det kom fram mange sterke meninger om innføringen av tidlig ultralyd for alle gravide som rutine, og helseminister Anne-Grethe Strøm-Erichsen (Ap) fikk mye motbør.

For-sikkerhets-skyld-medisinen

Leder av Norsk forening for almenmedisin, Marit Hermansen, var en av dem som argumenterte mot innføringen av et slikt tilbud. Hun mente at vi er på vei inn

i det hun omtalte som "for-sikkerhets-skyld-medisinen". - Dette er en dyr vei. Etter min oppfatning er det verken helsefaglige eller helseøkonomiske argumenter for at det er riktig å innføre tidlig ultralyd som rutine. Jeg har dessuten tro på gravide kvinners evne til å ta egne valg. Tidlig ultralyd kan være vanskelig å forstå for gravide. De kommer for å se om deres barn er friskt, mens undersøkelsen er designet for å finne risiko for sykdom. Jeg tror uansett at myndighetene må regne med å få store problemer med å formidle et statlig tilbud om tidlig ultralyd til personer med Downs syndrom og deres familier, påpekte Marit Hermansen.

Dette kunne Tom Høisveen fra NFU Ringsaker lokallag i Hedmark, som selv har Downs syndrom bekrefte. Han har lenge markert seg i kampen mot innfør-

Marit Hermansen.

Hvem vil hva om tidlig ultralyd?

Nasjonalt råd for prioritering i helse-tjenesten gikk nylig inn for at alle norske gravide under 38 år skal få tilbud om tidlig ultralyd i uke 12 i tillegg til den de får i uke 18 nå. I dag får denne aldersgruppen kun tidlig ultralyd når det er spesielle indikasjoner.

Politikerne skal ta den endelige beslutningen i løpet av våren. Både AP og FrP har signalisert at de ønsker

samme tilbud til gravide over hele landet og åpner for gratis ultralyd tidlig i svangerskapet. SV har ikke bstemt seg ennå. Senterpartiet, Høyre og KrF sier derimot nei til et tilbud for alle. Disse partiene går inn for at det kun skal gis på medisinske indikasjoner.

Bioteknologinemndas flertall anbefaler et frivillig tilbud med en kombina-

sjon av ultralyd og blodprøve og at kvinnen skal betale en egenandel.

10 av 14 europeiske land har innført tilbud om tidlig ultralyd/KUB – som står for "kombinert ultralyd og blodprøver" og er ultralyd ved 12 uker med målting av nakkeoppløring hos fosteret og blodprøver av kvinnen.

Erik Brustad

Tom Høisveen kjemper mot tidlig ultralyd.

ingen av tidlig ultralyd og konfronterer helseministeren og andre politikere om sitt standpunkt så ofte han får anledning.

Daglig leder Erik Brustad i Norsk Nettverk for Downs syndrom sa det slik:

- Jeg har seks sunne og friske barn hvorav et har Downs syndrom. Hun er 12 år og hun er ikke syk. Blir det påvist at et foster har denne tilstanden, blir de aller fleste abortert. Det er på denne bakgrunn vanskelig å skjønne at forslaget om innføring av tidlig ultralyd for alle kan forstås på annen måte enn at samfunnet ikke ønsker mennesker med Downs syndrom.

Brustad minner deretter om at holdninger skapes gjennom politiske beslutninger. Og han fortsatte – med klar adresse til Arbeiderpartiet og helseministeren: - Det nytter ikke å si at "Alle skal med"

hvis man vedtar lover som sier det motsatte. Da er det bedre å si kalle en spade for en spade – som i det minste vil gi oss en redelig debatt.

Generalsekretær i Norges Handikapforbund og representant for mindretallet i Bioteknologinemnda, Lars Ødegård, minnet om at også andre funksjonshemninger enn Downs syndrom kan oppdages med tidlig ultralyd. - Det vil likevel alltid være en risiko for eventuelle feiltolkning av positive og negative resultater. Dette kan innebære at foreldre enten kan komme til å tro at de vil få et barn med Downs syndrom uten å få det eller at det ikke er noe i veien med fosteret som så blir født med en funksjonshemming.

Holdningsarbeid

Helseministeren avsluttet møtet med å innrømme at kommunikasjonen rundt tidlig ultralyd er en stor utfordring når så mange føler at de er uønsket. - Vårt mål er at alle skal ha rett til å vite, uten å velge abort. Vi ønsker et mangfold og må som samfunn klare å vise alle barn at de er velkomne. Dette møtet har vært et viktig ledd i regjeringens behandlingsprosess. Det har vært svært vanskelig å trekke en konklusjon i denne saken. Nå er det uansett viktig at debatten om tidlig ultralyd ikke sporer av og blir for eller mot Downs syndrom. Jeg ser imidlertid helt klart at dette vil kreve et møysommelig holdningsarbeid, sa Anne-Grethe Strøm-Erichsen.

NFU markerte seg godt i media i 2011

- NFU markerte seg godt i dagspressen og sosiale medier i 2011. Stadig flere politikere begynner å få øynene opp for hvilke spesielle utfordringer mennesker med utviklingshemning står overfor.

Det sier NFUs forbundsleder, Jens Petter Gitlesen i en samtale med SFA der han både gjør opp status for 2011 – og reflekterer over noen av de utfordringene forbundet står overfor i året som kommer.

Gitlesen mener den viktigste saken som NFU jobbet med i fjor, var den nylig vedtatte helse- og omsorgsloven. – Vi greide å få bort mange av de opprinnelige forslagene fra departementet som var ufordelaktige for utviklingshemmede. Det endte med at loven ble atskillig bedre enn det høringsnotatet skulle tilsi. Det er samtidig grunn til å minne om at utviklingshemmedes rett til BPA fortsatt ikke er avgjort. Endelig vedtak skal fattes til våren. Dette er en sak som vi vil gå inn i med full tyngde.

Det ble i stor grad også tatt hensyn til NFUs synspunkter i forbindelse med stortingsmeldingen om spesialundervisning som blant annet handlet om omorganiseringen av det statlige spesialpedagogiske støttesystemet (Statped). Midtlyng-utvalget foreslo opprinnelig at tilbudene til elever med sammensatte lærerevanser skulle legges ned. Takket være blant annet påvirkning fra NFU endte det med at Stortinget vedtok å styrke det i stedet.

Statped har dessuten fått en klar rolle som inkluderingsagent – som skal bidra til å sikre en skole for alle.

NFUs forbundsleder ser nå fram til at Utdanningsdirektoratet snart skal i gang med å utvikle programmet "Vi sprenger grenser" som skal legge forholdene til rette for at elever med utviklingshemning får et opplæringstilbud som er rettet mot arbeidslivet. – Vi ser fram til at direktoratet tar kontakt med NFU slik at vi sammen kan planlegge hva som skal gjøres og hvordan.

NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen.

Til tross for ovennevnte mener Jens Petter Gitlesen likevel at helse- og omsorgskomiteens enstemmige innstilling om levekårene for utviklingshemmede 20 år etter ansvarsreformen – kanskje var den viktigste seieren for NFU i 2011. – Vi vil nå legge stor vekt å påvirke regjeringens oppfølging av innstillingen slik at det går vår vei, presiserer NFUs forbundsleder.

Utfordringer i 2012

- Hvilke er de viktigste utfordringene NFU står overfor i 2012?

– Det å sikre at også mennesker med utviklingshemning får rett til BPA vil stå helt sentralt. Vi er i den utrolige situasjonen at Stortinget er for rettighetsfesting, mens regjeringen holder igjen med sine kostnadsberegninger – som det kommer flere av fra departementsbyråkrater og kommune-Norge med jevne mellomrom. Vi er uenige i både tallene og vurderingene som blir lagt til grunn. Vår store utfordring i tiden fremover blir derfor å få sentrale politikere til å forstå at kostnadsberegningene som regjeringen legger til grunn, er basert på feil perspektiv. Jeg har samtidig vanskelig for å tro at Stortinget kan leve med at det blir vedtatt en lov som gir rettigheter til noen grupper og ikke til andre.

Gitlesen er dessuten opptatt av spesialisthelsetjenestens tilbud til utviklingshemmede som er vanskelig å rette søke- lyset på – ettersom det ikke er noen egen sak. – Bakgrunnen er det som har kommet fram i media lenge om over- og feilmedisineringen med psykofarmaka av det man tror er så mange som 40 prosent av

alle utviklingshemmede her i landet. Til og med ledelsen i Helsedirektoratet har gått ut og sagt at dette er noe av det mest alvorlige som skjer i helsevesenet.

Fastleger flest mangler imidlertid kunnskap om hva som bør gjøres. De mangler i tillegg i mange tilfeller en instans å henvise disse pasientene til. Kompetansen i habiliteringstjenesten på dette området er samtidig svært varierende. Situasjonen blir enda mer uholdbar når tjenesten i stedet for å styrkes står overfor store nedskjæringer i kjølevannet av Samhandlingsreformen.

- Hvordan kan NFU bidra i denne sammenheng?

– Vi har begynt å jobbe med det reviderte forslaget til Fastlegeforskriften. Fastlegenes rolle som bindeledd mellom pasienten og habiliteringstjenesten skal styrkes. Utviklingshemmede har både flere helseproblemer, er dårligere til å formidle dem og mindre flinke til å oppsøke helsevesenet enn andre. Det er derfor om å gjøre at fastlegen blir en del av den enkeltes ansvarsgruppe i slike saker og at de blir flinkere til å henvise pasientene med utviklingshemning videre når de selv mangler kompetanse – som i denne sammenheng først og fremst vil si til psykiatrien.

NFU og KS

Gitlesen mener i tillegg at den manglende dialogen mellom NFU og Kommunenes Sentralforbund er et problem. – Det er en åpenbar mangel på kunnskap og kompetanse om utviklingshemmedes spesielle utfordringer i kommunene. Vi ser det for eksempel i form av de stadig flere omsorgsgettoene som dukker opp – uten at KS har vært på banen. KS deltar heller ikke på de faste statssekretærmøtene med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og glimrer mer eller mindre helt med sitt fravær på de regionale konferansene BLD for tiden arrangerer om politikken om utviklingshemmedes levekår.

NFU internt

På spørsmål om hva som vil bli de viktigste utfordringene internt i vår organisasjon i året som ligger foran oss, svarer forbundslederen at det å sikre organisasjonen et godt inntektsgrunnlag og god medlemsaktivitet vil være viktige saker både i 2012 og flere år fremover.

Minneord

Mangeårig tillitsvalgt i NFU, Grethe Rønvik, døde etter kort tids sykdom 10. januar.

Grethe var et aktivt og raust menneske med over 30 års medlemskap i NFU. Svært mange kjente henne. Hun var alltid opptatt av å støtte andre og har hatt stor betydning i mange av våre medlemmers liv. Det er mange som står igjen i dyp sorg over at hun ikke er blant oss lenger.

Grethe brukte sitt liv til å sikre mennesker med utviklingshemning gode livsvilkår. Blant nåværende og tidligere tillitsvalgte i NFU er Grethe kanskje mest kjent for sin tid i landsstyret. Hun hadde en imponerende arbeidskapasitet og et stort nettverk som var til uvurderlig nytte for vår organisasjon. Hun stilte alltid godt forberedt på møtene der hun alltid bidro med viktige synspunkter.

Grethe Rønvik.

I tillegg til å være aktiv på alle nivåer i vår organisasjon, brukte hun mye tid på å bedre utviklingshemmedes levekår utenfor NFU. Allerede på 1980-tallet arbeidet hun for at også mennesker med utviklingshemning skulle få delta i den ordinære idrettsbevegelsen, noe som var høyst uvanlig på den tiden.

Grethe var en pioner og har i løpet av årene brutt mange tabuer i forbindelse med sine uttallige kurs om utviklingshemning, seksualitet og samliv. Enten det var som kursholder for mennesker med utviklingshemning eller i interessepolitisk arbeid, vil vi huske Grethe som det rause, innsiktsfulle, engasjerte og humoristiske medmennesket hun var.

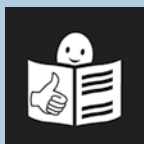
Våre tanker går til Grethes nærmeste familie. Vi lyser fred over hennes minne.

SØLVI KNUDSEN
JENS PETTER GITLESEN

Ny partner i Nepal

LETTLEST

NFU har vært i Nepal siden 2004.

Foreldreorganisasjonene ute i distriktene har nå blitt samlet til en felles nasjonal organisasjon.

Den nye organisasjonen hadde sin første generalforsamling i november i fjor.

Helene Holand og Helene T. Strøm-Rasmussen fra NFU var til stede.

I 2012 skal de arbeide med opplæring av det nye styret.

De skal også hjelpe til med utvikling av gode rutiner og systemer for den nye organisasjonen.

Det nye styret i GFPID står bak valgkomiteens leder, Radhye Kamaro, Helene Holand og Pramila Dewan.

Et stort mål har blitt oppfylt i prosjekt i Nepal. Foreldrenettverket vi samarbeider med har registrert seg som en nasjonal organisasjon og heter nå Guardian's Federation for Persons with Intellectual Disability (GFPID). Endelig har foreldre med utviklingshemmede barn fått sin egen organisasjon.

NFU har vært i Nepal siden 2004 og et av hovedmålene for vårt samarbeid har vært å samle foreldreorganisasjonene ute i distriktene til en felles nasjonal organisasjon slik at de skal stå sterkere sammen

i dialog med myndighetene. Dette har nå blitt gjennomført, og den nye organisasjonen arrangerte sin aller første generalforsamling i november. Der ble vedtektene vedtatt og 17 styremedlemmer valgt inn på grunnlag av distriktsrepresentasjon og valgkomiteens anbefalinger. Fire av medlemmene er kvinner, derav presidenten, den høyt respekterte Subarna K. Chitakar som har vært med siden starten på 80-tallet, og sekretæren Shila Thapa som driver Down's Syndrome Society Nepal.

Generalforsamlingen varte i to dager og alle valg gikk rolig og demokratisk for seg. Helene Holand og Helene T. Strøm-Rasmussen representerte NFU under generalforsamlingen.

I 2012 skal de fokusere på opplæring av det nye styret og utvikling av gode rutiner og systemer for den nye organisasjonen.

Fire self-advocates fra GFPID på sin første internasjonale konferanse.

Nothing about us – without us!

Inclusion-forum i Kathmandu

I samarbeid med Inclusion International arrangerte NFU et regionalt forum i Kathmandu i Nepal nylig der 15 ulike land var representert.

I overkant av 100 deltakere ble ønsket velkommen til forumet – inkludert talspersoner for egen gruppe (self advocates), foreldre og fagfolk.

Etter at president Klaus Lachwitz hadde holdt åpningstalen, ble FN-konvensjonen presentert på en enkel og fin måte av talspersoner fra New Zealand, Libanon, Panama, Storbritannia og Zambia. Alle de hundre deltakerne ble delt inn i grupper og hadde flere gruppearbeid og presentasjoner i løpet av de to dagene konferansen varte. Målet med arrangementet var å promotere implementering av konvensjonen og støtte det arbeidet som medlemsorganisasjonene og andre organisasjoner for mennesker med utviklingshemning gjør i regionen.

Nesten 30 av deltakerne var medlemmer fra vår samarbeidsorganisasjon GFPID. Dette var virkelig en flott kickstart for organisasjonen som ble startet i høst! For de aller fleste av disse deltakerne var dette det første møte

med Inclusion International, FN-konvensjonen og tankegangen om et inkluderende samfunn.

Det å se mennesker med utviklingshemning fra andre land i Asia som holder foredrag om veien de har gått fra institusjoner til en hverdag der de kan styre sitt eget liv, gjorde inntrykk på mange deltakere. Inclusion International hadde valgt å fokusere på artikkel 12 (likhet for loven), 19 (retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet) og 24 (inkluderende utdanning) i konvensjonen. Det var i tillegg satt av god tid til mingling og erfaringsutveksling, og mange av deltakerne etablerte kontakt og vennskap på tvers av landegrensene.

I NEPAL: HELENE T. STRØM-RASMUSSEN (TEKST OG FOTO)

Rett til tros- og livssyn

Helse- og omsorgsdepartementet har i eget rundskriv presisert at også de som er avhengig av praktisk og personlig hjelp, har rett til å få ivaretatt sine muligheter til tros- og livssynsutøvelse. Det foreligger en rett til tilrettelegging og bistand for å kunne utøve sin tro og sitt livssyn.

AV ADVOKAT PETTER KRAMÅS
ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER
PETTER.KRAMAAS@HESTENESDRAMER.NO

Rundskriv I-6/2009 omhandler "Rett til egen tros- og livssynsutøvelse". Selv om det nå er over 2 år siden rundskrivet kom, tyder mye på at innholdet fortsatt ikke er veldig godt kjent, verken blant kommuner eller tjenestemottakere. Derfor litt om innholdet i det følgende.

Rundskrivet kom i 2009 og henviser til da gjeldende lover og forskrifter – sosialtjenestelov, kommunehelsetjenestelov og kvalitetsforskrift.

Fra 1 januar 2012 gjelder ny helse- og omsorgstjenestelov, pasient- og brukerrettighetslov og tilhørende forskrifter. Det er intet i dette nye regelverket som gjør endringer i retten til tros- og livssynsutøvelse som er beskrevet i rundskrivet fra 2009.

Bakgrunn

Bakgrunnen for rundskrivet var den erfaring at bistand til tros- og livssynsutøvelse ofte ikke ble oppfattet å være noe som lå innenfor kommunens ansvarsområde. Dette medførte at en innenfor pleie- og omsorgstjenestene i liten grad foresto kartlegging av tjenestemottakeres behov på dette området.

I rundskrivet presiserer departementet at det er et ønske å sikre at også de som er avhengig av praktisk og personlig bistand fra den kommunale helse- og omsorgstjenesten får ivaretatt sine muligheter til egen tros- og livssynsutøvelse – "i tråd med de grunnlovfestede bestemmelser om religionsfrihet og ytringsfrihet".

Det å få bistand og tilrettelegging for å utøve tro eller livssyn omtales som en grunnleggende rettighet. Det må derfor "innfortolkes en plikt for helse- og omsorgstjenesten til å legge til rette for den enkeltes mulighet til fri tros- og livssynsutøvelse."

Hva betyr dette i praksis?

"I praksis betyr dette at helse- og sosialtjenesten må sette seg inn i den enkeltes livshistorie og bakgrunn, og være aktive i forhold til å ta kontakt og samarbeide med aktuelle tros- og livssynssamfunn", uttalte helse- og omsorgsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen.

Kommunen har ut fra dette en plikt til å utarbeide skriftlig nedfelte prosedyrer, slik det gjøres på andre livsområder, for å sikre at den enkelte tjenestemotta-

nsutøvelse

kers mulighet til fri tros- og livssynsutfoldelse. Behovet på dette området må kartlegges på lik linje med andre oppgaver.

Ytrings- og trosfrihet knyttes til prinsippet om medbestemmelse ved utforming av tjenestetilbud. Det understrekes at det er tjenesteyter som sammen med tjenestemottaker og hans / hennes nærmeste har ansvar for å tilrettelegge for tros- og livssynsutøvelse. Kartlegging av behovet den enkelte har på dette området og kontakt og samarbeid med tros- og livssynssamfunn nevnes som konkrete tiltak som kan nedfelles i individuell plan (IP) for å sikre ivaretagelse av viktige sider i et menneskes liv.

Erfaringer og oppfølging

Erfaringene ett år etter at rundskrivet kom ut var at innholdet i liten grad var kjent blant tjenesteytere innen pleie- og omsorgstjenesten. Forskriften om internkontroll, som skulle sikre at også dette rundskrivet ble implementert og fulgt opp i kommunene, fungerte ikke etter sin hensikt.

For å gi hjelp til kommunene i arbeidet med å implementere rundskrivet ble det, med støtte fra departementet, i 2010 utgitt en bok med tittelen "Utviklingshemming og tros- og livssynsutøvelse. Rettigheter og tilrettelegging."

I tillegg foreligger det et hefte fra 2009 og DVD med presentasjon av samme tema og informasjon samlet på egen nettside www.deltakelse.no. Se for øvrig oversikt over aktuell informasjon nedenfor.

Tros- og livssynssamfunnene har et ansvar for å betjene også dem som mottar omsorgstjenester på en god måte. Samtidig er nok tros- og livssynssamfunnene avhengig av en god samhandling med helse- og omsorgstjenesten for å kunne legge til rette for den enkelte.

Borg bispedømme, ved spesialprest Tor Ivar Torgauten – som også var medforfatter av boken utgitt

i 2010 – har engasjert seg særlig i disse temaene, og kan kontaktes om ønskelig:

tor.ivar.torgauten@kirken.no

Aktuell informasjon

Rundskriv I-6/2009 Helse- og omsorgsdepartementet: Rett til egen tros- og livssynsutøvelse

Nettsider: www.deltakelse.no

Hefte:

Deltakelse og tilhørighet. Inkludering av mennesker med utviklingshemming i tros- og livssynssamfunn.

Kirkerådet m fl – 2009

(kan lastes ned på www.deltakelse.no)

Bok:

Utviklingshemming og tros- og livssynsutøvelse. Rettigheter og tilrettelegging.

Universitetsforlaget med støtte fra Helse- og omsorgsdepartementet – 2010.

Samtalehefte:

Om deltakelse og tilhørighet i eget tros- og livssynssamfunn for mennesker med utviklingshemming

Borg bispedømme oktober 2011.

Advokat Petter Kramaas

VELKOMMEN SOMMERLEIR

Det er fremdeles vinter og mørketid, men snart er sommeren her igjen. Har du planene klare for sommeren? NFU arrangerer organisasjons- og ferieleir på Hove også i år.

Hove leir er på Tromøya utenfor Arendal. Datoene er fra lørdag 21. juli til lørdag 28. juli.

Der kan du treffe gamle og nye venner og være med på spennende aktiviteter og kurs. Du må være medlem av NFU for å delta på leiren. Dersom du ikke allerede er medlem, kan du betale kontingent samtidig med påmelding.

Husene på Tromøya har rom med 3 eller 4 senger, og bad som er tilrettelagt for rullestol. Leiren koster kr. 4.700. Ledsager betaler samme pris. Dette dekker alle oppholdsutgifter, kurs og sosiale aktiviteter.

Send påmelding i posten eller meld deg på vår hjemmeside www.nfunorge.org. Du kan også sende faks til oss. Informasjon om postadresse og faksnummer finner du på kupongen.

Spørsmål om leiren?

Ring NFU på telefon 22 39 60 50 eller skriv en e-post til post@nfunorge.org

**Den som først melder seg på, får plass.
Så meld deg på nå!**

EN TIL EIR 2012

Ja, Jeg ønsker å delta på NFUs organisasjons- og ferieleir på Hove leir- og friluftssenter på Tromøya fra lørdag 21. til lørdag 28. juli 2012.

Navn: _____

Adresse: _____

Poststed: _____

☐ Er medlem

☐ Vil melde meg inn

Kommer alene

☐ JA

☐ NEI

Har med ledsager

☐ JA

☐ NEI

Bruker rullestol

☐ JA

☐ NEI

Bruker medisin

☐ JA

☐ NEI

Trenger mye hjelp

☐ JA

☐ NEI

Navn på kontaktperson hjemme: _____ Telefon _____

Ditt telefonnummer: _____

Skjemaet klippes ut og sendes til NFU, Postboks 8954 Youngstorget, 0028 Oslo eller på faks 22 39 60 60 eller post@nfunorge.org

Norsk Forbund
for Utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

Vil ha små bofellesskap

- Psykisk syke og utviklingshemmede trenger små bofellesskap med gode rammer. Vi må sørge for at de opplever at hjemmene deres er sikre.

Det sa stortingsrepresentant Gerd Janne Kristoffersen (Ap) i en kommentar til Adresseavisen etter at en kvinne i en omsorgsbolig i Namsos ble stukket ned og drept av en annen beboer nylig. I den samme omsorgsboligen bor det personer med utviklingshemning og psykiske lidelser under samme tak.

Kristoffersen vil ha slutt på etableringen av store institusjonsliknende bofellesskap. - Jeg har ikke tro på en løsning der mange samles under samme tak. I nye bofellesskap må det være en forutsetning fra kommunens side at beboerne trives og føler seg trygge, mener hun.

*Stortingrepresentant
Gerd Janne Kristoffersen (Ap).
(Foto: Stortingsarkivet©)*

Kommunene gjør hva de vil

I alt 24 personer med utviklingshemning og psykiske lidelser skal bo under samme tak i det planlagte Husabøryggen bofellesskap i Stavanger.

Det planlagte bofellesskapet. Brandsberg-Dahls arkitekter (ARK).

På bakgrunn av en henvendelse fra NFU Stavanger lokallag stilte Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i sommer spørsmål til kommunen om hvorfor det skal satses på prosjekter som er stikk i strid med nasjonal politikk på feltet. Like før SFA gikk i trykken kom det endelig svar fra kommunen.

I svarbrevet heter det at Stavanger kommune tar hensyn til statlige føringer som utløser tilskudd. NFUs forbundsleder Jens Petter skriver i en kommentar på NFUs nettside at svaret virker ærlig, men at det samtidig klart viser at kommunene gjør hva de vil, så lenge det å ikke følge stortingsvedtak og statlige føringer ikke får konsekvenser. - Kommunen begrunner heller ikke hvorfor lite tilgjengelig tomteareal skal innebære at mennesker med diagnoser må samles, påpeker Jens Petter Gitlesen.

Svarbrevet fra Stavanger kommune til BLD er lagt ut på NFUs nettside www.nfunorge.org.

Et fleksibelt

Regjeringen har glemt personer med utviklingshemning i sin jobbstrategi. Ifølge forskere ved NTNU har andelen utviklingshemmede i varig tilrettelagt arbeid (VTA) på bare ni år sunket fra 30 til 13 prosent. Dette er en utvikling som vi politikere må ta på alvor og bidra til å snu. Også utviklingshemmede må inkluderes i en slik strategi. FrP ønsker et fleksibelt arbeidsliv med plass til alle.

AV: ROBERT ERIKSSON (FRP) –
LEDER AV STORTINGETS ARBEIDS-
OG SOSIALKOMITÉ

Masteroppgaven "Varig tilrettelagt arbeid i et samfunnsøkonomisk perspektiv" av Margrete Laland og Bjarte Sandal ved Norges Handelshøyskole ble presentert på ASVLs årskonferanse i fjor høst. Den konkluderer klart og tydelig med at VTA er samfunnsøkonomisk lønnsomt i forhold til basisalternativet dagsenter.

De to studentene har foretatt en sammenstilling av samfunnsøkonomisk nåverdi av 10 år av alternativene 1) Dagsenter kontra VTA og 2) Dagsenter kontra VTA og ordinært arbeid. De har regnet ut at de to alternativene vil gi en gevinst på henholdsvis 2,162 milliarder kroner og 2,530 milliarder kroner.

Et samfunn som ikke evner å mobilisere enkeltmenneskers ressurser, går glipp av potensielt store gevinster både på individ- og samfunnsnivå. I forbindelse med statsbudsjettet for 2012 lanserte Fremskrittspartiet sin egen jobbstrategi for personer med nedsatt arbeidsevne. I denne strategien har personer med utviklingshemning fått en sentral plass. Det mest sentrale er et kraftløft innen varig tilrettelagt arbeid. Vi har foreslått å øke antallet tiltaksplas-

arbeidsliv – for alle!

Robert Eriksson. (Foto: Samfunn for alle)

ser med 8000 i forhold til regjeringen. 5000 av disse er forbeholdt mennesker med nedsatt arbeidsevne og størst behov for bistand, hvorav 2 500 skal øremerkes VTA-plasser.

Jeg registrerer at regjeringens partier representanter på Stortinget uttaler at det er behov for flere VTA-plasser både i vekstbedriftene og som samarbeid mellom slike bedrifter og andre arbeidsplasser. Dette er jeg helt enig i. Men det forunderlige er jo da at man reduserer antallet tiltaksplasser i statsbudsjettet for neste år med 250 plasser. Samtidig endrer man betalingsordningen slik at bedriftene skal få etterskuddsbetalt. Dette gjør man uten noen form for konsekvensutredning. Dette vil uten tvil skape større usikkerhet. Jeg frykter i tillegg at færre vil få et tilbud.

Regjeringens politikk på dette området er ikke troverdig. En slik omlegging kan fort medføre at de aller svakeste skyves ut. Det vil kunne gå ut over mange utviklingshemmede. Dette fordi mennesker med store og omfattende funksjonshemninger ikke vil klare å dekke opp kravet til inntjening. Jeg har hatt

kontakt med VTA-bedrifter som frykter det samme.

Resultatet blir i så fall at flere må overføres til dagtilbud som rent samfunnsøkonomisk er mindre lønnsomt. Denne politikken er uforståelig.

Holdninger

Et annet område som frustrerer meg er de holdninger som rår når det gjelder å gi plass til utviklingshemmede i det ordinære arbeidslivet. Jeg stiller meg stadig spørsmålet: Hvorfor skal de ikke få delta – de som kan? Jeg er overbevist om at en del utviklingshemmede med litt tilrettelegging kan klare seg godt med kombinasjonen ordinært arbeid og VTA. Dagligvarebransjen er i denne sammenheng et godt forbilde. Jeg har derfor sendt brev til de fire store dagligvarekjedene, og bedt om at de må bli enda flinkere til å ansette utviklingshemmede. Offentlig sektor må i større grad også få øynene opp for betydningen av et inkluderende arbeidsliv. Hittil har offentlig sektor sovet i timen når det gjelder å inkludere både utviklingshemmede og andre med nedsatt arbeidsevne ut over VTA.

Utviklingshemmede er med!

AV GINA LUND,
STATSSEKRETÆR I
ARBEIDS-
DEPARTEMENTET

Foto: Ilja Hendel

Robert Eriksson tar feil når han skriver at utviklingshemmede ikke er med i regjeringens jobbstrategi for personer med nedsatt funk-

sjonsevne. Strategien har ingen begrensninger knyttet til diagnoser. Strategien retter seg mot personer under 30 år i overgangen mellom utdanning og arbeid og som vil ha muligheter til å delta i det ordinære arbeidslivet. Utviklingshemmede er med på lik linje med andre personer med nedsatt funksjonsevne som har behov for arbeidsrettet bistand for å komme i jobb.

Regjeringen har over flere år vært opptatt av å styrke det arbeidsrettede tilbudet til personer med nedsatt arbeidsevne. Vi har derfor igangsatt en bred gjennomgang av rollen som skjermede virksomheter (arbeidsmarkedsbedrifter og vekstbedrifter) har i attføringsarbeidet og alternative modeller for hvordan behovene til målgruppen kan dekkes i framtiden. Når dette leses har utvalget nettopp overlevert sin rapport. Vi har også satt i gang en kartlegging av behovet for VTA-plasser. Oppdraget utføres av AFI og skal være avsluttet i juni 2012.

I jobbstrategien har vi etablert 500 nye tiltaksplasser i ordinært arbeidsliv som er øremerket målgruppen. Disse kommer i tillegg til de i overkant 70 000 plassene for ledige og personer med nedsatt arbeidsevne.

Gjennom jobbstrategien tar regjeringen et krafttak for at flere som i dag er utenfor arbeidslivet, skal komme i jobb. Men regjeringen kan ikke gjøre jobben alene. Folk er ikke ansatt i arbeidslivet, de er ansatt i en virksomhet. Skal vi lykkes, må arbeidsgiver åpne sine dører. Det er for øvrig feil at offentlig sektor henger etter når det gjelder å få til et inkluderende arbeidsliv. Ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelse var det ansatt om lag 10 prosent med nedsatt funksjonsevne i offentlig sektor, mens andelen var 8,6 prosent i privat virksomhet.

Viktige konferanser

I alt fire regionale konferanser med fokus på gjennomføringen av politikken for mennesker med utviklingshemning blir nå gjennomført i regi av berørte departementer og interesseorganisasjoner. Målet med disse konferansene er å gi nyttige innspill til kommunenes arbeid og fruktbar utveksling av erfaringer og synspunkter.

De to første ble arrangert i Langesund (les mer i SFA6-2011, red.anm) og Stjørdal før årsskiftet, mens de to siste skal være gjennomført i løpet av første halvår 2012.

Foredragene fra de to første konferansene er lagt ut på BLDs nettsider under Tema/Nedsatt funksjonsevne/Utviklingshemning. Interesserte kan manøvrere seg dit ved hjelp av denne linken: http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/nedsatt_funksjonsevne/regional-konferanse-om-politikken-for-me.html?id=660222

Aldring

Fagenheten Utviklingshemning og aldring ved Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse og Asker kommune ved avdelingen Boliger for personer med utviklingshemning, inviterer til basiskurs om aldring hos personer med utviklingshemning 10. - 12. april

Les mer om kurset under Kalender på www.nfunorge.org

Venner

I et toårig prosjektsamarbeid mellom Fana botjenester til personer med utviklingshemning og Høgskolen i Bergen ble det fokusert på utvikling av et sosialt fellesskap for mennesker med lett utviklingshemning.

Prosjektet involverte studenter fra 2. og 3. år i vernepleierutdanningen, koordinator fra bydelen og lærere ved høgskolen. Målet med prosjektsamarbeidet var å få erfaringer i å etablere kontakt og dialog med målgruppen, og tilrettelegge for felles treff på kjente og nye arenaer.

Les mer om prosjektet i tidsskriftet Fontene 1/12 på www.fontene.no

Bolig

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede mener NOU 2011:15 "Rom for alle – En sosial boligpolitikk for fremtiden" i for liten grad tar for seg boligsituasjonen for mennesker med funksjonsnedsettelse.

I en høringsuttalelse som er sendt Kommunal- og regionaldepartementet reagerer rådet blant annet på at "omsorgsgettoer" og universell utforming har fått for liten plass i utredningen.

Hele rådets uttalelse er lagt ut på www.srff.no

Det gode måltidet

I Spesialpedagogikk nr. 8/2011 sto artikkelen "Fra mat til samspising – det gode måltidet for barn med omfattende funksjonsnedsettelse" av Ena Caterina Heimdahl og Turid Horgen. Utdrag av artikkelen er også lagt ut på www.statped.no under linken multifunksjonshemning.

Turnusordninger

"Gjennomtrekk av ansatte i hjelpesystemet kan være en belastning for brukerne og deres pårørende. Tiden er inne for å se på en endring av turnusordninger. Et eksempel er å åpne mer for såkalt Nordsjø-turnus. Det vil kunne gi mer forutsigbarhet og stabilitet, bedre læringsbetingelser og kommunikasjon og ikke minst bedre livskvalitet".

(Abid Q. Raja, stortingsrepresentant (V))

Reise

Da Gunhild Bottolfsen brakk nakken, tenkte hun først at det var slutten på utenlandsreisene. Nå driver den eventyrlystne 35-åringen et nettsted for folk som reiser med rullestol eller ledsager andre som gjør det.

Nettadressen er www.rullestolreiser.net

Tvang i Villa Eik

Fylkesmannen har sett nærmere på bruken av makt og tvang i omsorgsboligen Villa Eik i bydel Bjerke i Oslo der det bor 14 personer med utviklingshemning. Saken er omtalt på www.nrk.no/nett-tv/indeks/294439.

Lesebrett

Statped Nord er i startfasen med utprøving av lesebrett for elever med vansker innenfor autismespektret og utviklingshemning. Her jobbes det for å tilrettelegge lesebrettet for opplæring ved bruk av sosiale historier, språk og begrepslæring, matematikk, digitale bøker med opplest tale m.m.

Les mer på www.statped.no

Hjelp til overganger?

Å skape gode overganger mellom barne- og ungdomstrinnet for elever med særskilte behov, kan være utfordrende. Overganger er kritiske, og det kreves god planlegging for å lykkes.

Nå tilbyr Sørlandet kompetansesenter hjelp til kommuner som strever med dette i form av en informasjonsdag i et lærerkollegium, orientering til foreldregrupper/skoleledelsen eller et kursopplegg over to-tre ganger. Ta kontakt for å få brosjyre og mer informasjon på telefon: 38 05 83 00.

Rettigheter

Personer med sjeldne diagnoser har ofte stort behov for hjelpetiltak og støtteordninger, men det kan være vanskelig og tidkrevende å orientere seg om hvilke rettigheter man har. Frambu senter for sjeldne funksjonshemninger arbeider aktivt for å finne fram og systematisere rettigheter i hjelpeapparatet for personer med sjeldne og lite kjente funksjonshemninger.

Det er lagt ut informasjon om en del trygdeordninger og andre tilbud i det kommunale hjelpeapparatet under menypunktet TEMA på www.frambu.no

Samhandlingsreformen I

Første del av Samhandlingsreformen trådte i kraft 1. januar i år. Deretter skal resten innføres gradvis over fire år. Målet er å få et bedre og mer helhetlig helse-tilbud. Stortinget har bestemt de rettslige og økonomiske virkemidlene som skal til for å nå målene. Les mer på Helse og Omsorgsdepartementets nettsider www.hod.dep.no

Aldring og helse

Vernepleier Frida Kobsgaard Larsen er konstituert enhetsleder i utviklingshemning og aldring ved Nasjonalt kompetansesenter Aldring og helse.

Samhandlingsreformen II

Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning (NAKU), Nasjonalt kompetansesenter om aldring og helse (NKAH) og Samordningsrådet (SOR) har igangsatt en felles innsats for å tilpasse sitt eksisterende informasjons- og opplæringsmateriale til de nye lovbestemmelsene om kommunale helse- og omsorgstjenester.

Samarbeidet startet i september i fjor. Resultatene vil bli formidlet til de medier som NAKU, NKAH og SOR til sammen rår over.

Fotball

Lier IL ønsker å starte opp en fotballgruppe for spillere med utviklingshemning. Målet er å møte tilsvarende gruppe fra Strømsgodset til seriekamp allerede til våren, skriver Lierposten.

Les mer på www.nfunorge.org

Rullestolbil

Tidligere var det bare personer uten gangfunksjon som fikk stønad til rullestolbil (gruppe 2). Fra januar i år er dette endret slik at også personer med begrenset gangfunksjon under 18 år har mulighet til å få støtte til slik bil. Les mer på www.frambu.no

Mer overvåkning

Pårørende til mennesker med utviklingshemning i Danmark ønsker mer overvåking på institusjonene. I mars 2011 ble det mulig i særlige tilfeller å utstyre beboere med alarm og peilesystem. Mange danske tjenesteytere mener imidlertid at faglig godt arbeid skal brukes fremfor ny teknologi. Les hele artikkelen fra nerttavisene etik.dk

Flere studiemuligheter i større studieforbund

- Fusjonen mellom Populus og Bygdefolkets studieforbund vil gi en mer robust og effektiv organisasjon og ny giv for studievirksomheten.

Det sier leder og nestleder av interimstyret Steinar Klev og Anne Eng i et intervju som er lagt ut på den nye organisasjonens nettsider www.naeringogsamfunn.no

De to organisasjonene vedtok å oppløse seg selv i november i fjor for å inngå i den nye sammenslutningen "Studieforbundet næring og samfunn" fra 1. januar 2012 som til sammen har 80 medlemsorganisasjoner – NFU inkludert.

Bakgrunnen for fusjonen er den nye loven om studietimetallet må være på minst 40 000 timer for å kunne være et godkjent studieforbund. BSF lå i underkant av dette. Populus hadde noen tusen flere studietimer, men lå i samme størrelses-

Anne Eng og Steinar Klev.

intervall. Skulle man ha fortsatt hver for seg og holdt seg over denne minimumsgrensen, ville det ha krevd mye energi. Et større studieforbund vil bli mer robust og ha større handlekraft. Det vil også få større bredde som i sin tur kan gi medlemmene tilgang på et mer rikholdig studietilbud.

Positivt/negativt?

- Gode eller dårlige utsikter for personer med utviklingshemning og deres ansatte? Derom strides Jens Petter Gitlesen og vernepleierne. Det kan du lese mer om på www.fontene.no

Du – jeg, oss – dem, innenfor og utenfor

I begynnelsen av mars skal teateret Non STOP ut veien og dra sørover med sin hittil siste forestilling «Du – jeg,

oss – dem, innenfor – utenfor» som skal spilles i henholdsvis Trondheim og Oslo 7. og 9. mars.

Det er et stort ensemble på 30 personer som legger av gårde. Mange av skuespillerne har utviklingshemning. Denne forestillingen blir omtalt som en danseforestilling. Den handler om hvordan både skuespillerne og studentene som er med, utvikler seg og flytter grenser. Det improviseres på scenen – både i lyd og bevegelse. Grunntanken er at alle mennesker har samme menneskeverd, men at vi ofte kategoriserer og tenker at noen er innenfor og at andre blir satt utenfor i mange ulike sammenhenger.

Med på turen er også komponist og musiker Henning Sommerro og saksofonist John Pål Inderberg.

Teatergruppen NonSTOP fikk Nord-Trøndelag fylkeskommunes kulturpris for 2011.

Billetter fås kjøpt både gjennom www.namsos.kulturhus og ved fremmøte.

Eiker vekst AS
Ryghgata 6, 3050 Mjøndalen
Tlf. 32 23 68 80
www.eikervekst.no
 Handle med hodet og hjertet!

Furulund Kro AS
3160 Stokke
Tlf. 33 36 38 00

 Nedre Eiker Kommune
v/ ordføreren
www.nedre-eiker.kommune.no
Tlf. 32 23 25 00 - Fax. 32 23 25 99
 Trygghet-Service-Livskvalitet

SOLTUN :-)
FOLKEHØGSKOLE

- Allsidig m/friluftsliv - Peacebuilding - Internasjonal linje
- Backpack Surprise - Backpack Foto
- Backpack Pilegrim - Backpack Ute

Tilrettelagt for ulike grupper funksjonshemmede.
Ta kontakt!!!!!!

www.soltun.fhs.no

SOLTUN :-)
FOLKEHØGSKOLE
9440 Evenskjer - Tlf. 77 08 99 30

GAULAR KOMMUNE

Tenester for funksjonshemma

- Følgekortordning
- Parkeringskort
- Transport - Kortordning

For informasjon/søknadsskjema, Kontakt:
Gaular kommune
v/ tjenestetorget helse
Tlf. 577 18 200

Tlf. 66 75 34 00 www.parker.com

COOP Meråker

7530 Meråker
Tlf. 74 81 34 60 Fax. 74 81 34 68

Industribygg AS
Post- og besøksadresse: Gjøvik Rådhus, 2810 Gjøvik

Tlf: 61 18 98 18

Ønsker du deg jobb?

Kunne du tenke deg å jobbe som støttekontakt for en eller flere personer i Gjøvik kommune?

Vil DU bety noe helt spesielt for en ungdom eller voksen?

Du må være fylt 18 år, og det er en fordel at du har førerkort og bil til disposisjon.

Lønn og utgiftsdekning er ikke så dårlig som du tror, du vil bli overrasket.

Jobben gir deg mye, og kan ikke bare måles i kroner og øre – du får mye mer igjen:

- Du hjelper din venn til positiv fritid.
- Du kan få nyttige erfaringer og fine sosiale utfordringer.
- Men fremfor alt – du treffer mange hyggelige mennesker.

Høres dette interessant ut?

Ta kontakt for en uforpliktende prat!

Kontakt kulturkontoret

i Gjøvik kommune, Solvor Sandmark,
tlf. 61 18 96 39 eller 46 91 15 98. E-mail:
solvor.sandmark@gjovik.kommune.no

Gjøvik kommune
Kultur og fritid

 Akershus	 Oppland	 Nordbohus Gjøvik AS Marcus Thranesgt. 4C Pb. 376, 2803 Gjøvik Tlf. 61 13 92 50 Fax. 61 13 92 60	 Als Follo Truckleie Postboks 573, 1401 Ski Salg og utleie av: Søppelcontainere, lagercontainere Regnbuens gjennvinningsanlegg på Langhus Mottak av: Papp, papir, glass, trevirke, og jern Tlf. 64 86 31 03 - Fax. 64 86 32 95
Kompetanse og Arbeidssenter Nannestad Bahusvegen, 2030 Nannestad Tlf: 66 10 52 35	Norgesfor 2770 Jaren Tlf: 61 33 68 20		
 Aust-Agder	Hadeland Bil AS Tlf. 61 32 21 00 hadelandbil.no Roalinna 14, 2740 Roa	Maskinentreprenør Trygve Knutslid Liebakkvn.11 3825 Lunde Tlf: 35 94 76 41 Mob: 991 51 858 Støtter NFU	Vi skaper verdi av kunnskap Våre tjenester: • Revisjon • Skatterådgivning • Økonomisk rådgivning Arendal Iuellskiev 4 Postboks 103 4801 Arendal Telefon: 04063 AUDIT • TAX • ADVISORY
Hove Leirsenter Tlf: 37 08 52 21 www.hoveleirsenter.no	Granhøi Pensjonat AS 2750 Gran Tlf. 97 57 96 91		
 Buskerud	YX-Jevnaker 3520 Jevnaker Tlf: 61 31 26 00 Fax: 61 31 29 50	BoligPartner Storgt. 121 2615 Lillehammer Tlf: 62 33 71 00 www.boligpartner.no	INTER-SUN A.S. Verkstedvn. 8 P.Boks 104 1401 Ski nicole DAMEKLÆR Tlf. 64 85 53 00 Fax. 64 87 56 06
Tømrmester Ole Bjørn Simensen Dagali, 3580 Geilo Tlf. 915 97 535	Krokrud Entreprenør AS 2667 Lesja Verk Tlf: 906 99 449		
Norsk Formularindustri Mjøndalen-Se våre tilbud på: www.nfias.no	Gausdal Fysioterapi 2623 Vestre Gausdal Tlf. 61 22 35 26	 ORKDAL KOMMUNE Kommunesenteret Tlf. 72 48 30 00 Telefaks: 72 48 30 01 www.orkdal.kommune.no	 NILSEN BERGINGSTJENESTER Leiraveien. 5 2000 Lillestrøm Tlf: 63 89 22 00 www.bergingstjenester.no
Tømrer Trond Syvertsen * Fagkunnskap gir trygghet * 3055 Krokstadelva Tlf: 922 22 804	Alsberg Elektriske AS Gausdalen 695, 2625 Fåberg Tlf. 61 26 48 98		
 Hordaland	Lepro AS 2750 Gran Tlf. 611 66 900	 ROAR & TROND BYGG AS Nybygg - Tilbygg - Rehabilitering Roar & Trond Velstadbråten Roar: Strandveien 17 3330 Skotselv Tlf. 32 75 61 61 Mob. 90 83 09 66 Trond: Kringstadmoen 10 3350 Prestfoss Tlf. 32 71 07 48 Mob. 41 51 22 04	 BM BYGGMAKKER Verdal - Levanger 74075010 - 74056028 Gråmyra-Steinkjer 74019160 - 74160050 Alt i byggevarer, trelast, ma- ling, kjøkken og interiør
Klepvik & Sønn AS Forlandskiftet, 5379 Steinsland Tlf. 56 33 81 90	Ole Andreas Haadem Byggtapetserer og maler Bergli, 2920 Leira i Valdres Tlf: 951 43 861		
 Nord-Trøndelag	Liagarda Trevare Vestsidevegen 1128, 2860 Hov Tlf. 917 15 081	 MENY Meny Valdres Storsenter Tlf: 61 35 69 10 Størst utvalg i Valdres	
Ytre Namdal Vekst AS Omkjøringsv.15, 7900 Røvik Tlf: 74 39 13 77	Brillehjørnet AS Hovsgutua 4, 2750Gran Tlf: 61 33 19 10		
 Møre og Romsdal	Martin Kompen MASKINSTASJON 2890 Etnedal Tlf. 481 18 318		
ET Hydraulikk AS 6265 Vatne Tlf: 70 21 04 40	 Rogaland		
Vestsink A/S • Varmeforsinking • www.vestsink.no Vi støtter NFU	Gulv og Tak AS Tlf. 51 64 64 94 www.gulvogtak.no		
 Rogaland	 Troms		
SOLA KOMMUNE Sola Rådhus, 4050 Sola Sentralbord. 51 65 33 00 Fax. 51 65 62 40	EWOS AS Bergneset, 9050 Storsteinnes		
 Sør-Trøndelag	Orkdal Energi AS 7320 Fannrem Tlf: 72 46 63 60		
 uninor Samspill med kvalitet	Washington Mills AS 7300 Orkanger Tlf: 72 48 35 00		

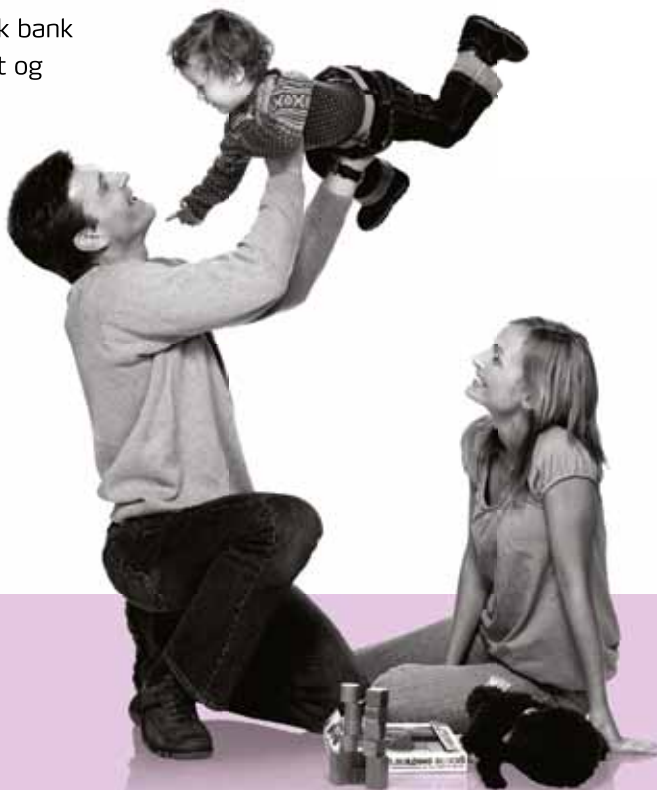
"Kultur handler om selve livet"

(Fra Nordnorsk Kulturhistorie)

Idrett og kultur har alltid vært viktige områder i SpareBank 1 Nord-Norges samfunnsengasjement.

Som en aktiv nordnorsk bank ønsker vi å støtte idrett og kultur på alle nivå, stort som smått.

**Engasjement
skaper tilhørighet!**

www.snn.no

Bank. Forsikring. Og deg.

SpareBank 1
NORD-NORGE

NORBYE&KONSEPT AS, TRONDHØ - www.norbye.no

BYGGMAKKER

Ski Bygg

Tlf: 64 85 46 00

EN HYLLEST TIL HVERDAGEN

SpareBank 1
RINGERIKE HADELAND

Sparebank 1 Gjøvik

Jernbanegt. 7

2821 Gjøvik

Tlf. 02130

**Norlandia
Lyngengården Hotell**

Vollav. 15, 8663 Mosjøen

Tlf. 75 17 48 00

service@lyngengardenhotell.no
www.lyngengardenhotell.no

kraftinor

www.kraftinor.no

Tlf. 02006

**KIWI mini
pris**

Kjøp kjapt, trygt og billig

Active Media-systems Norge AS

Postboks 24, 3341 Åmot

Tlf. 32 78 17 50 • Fax: 32 78 17 70

STRANDTORGET
følelse av storby

BECKMAN LUNDEVALL REVISJON AS

Revisjon • Rådgivning

Tlf. 22 78 28 00

www.blrevisjon.no

Ortopedisk verksted i Nord

Vi produserer, reparerer og leverer:

- Proteser *Ortoser *Fotsenger
- *Korsetter/Brokband
- *Skoinnlegg *Skotøy/ortopediske sko
- *Løplab/ganganalyse
- *Fysioterapi/Fysikalsk behandling

physiological footwear

Aktiv Ortopedi AS

Avd. Tromsø...: Tlf. 77 60 00 22

Avd. Harstad...: Tlf. 77 00 57 00

Avd. Alta.....: Tlf. 77 60 00 22

Avd. Narvik...: Tlf. 77 00 57 00

Avd. Finnsnes: Tlf. 77 60 00 22

e-post: post@aktivortopedi.no

www.aktivortopedi.no

Bank.
Forsikring.
Og deg.

Sparebanken
HEDMARK

Går du med en boligdrøm?

**Ta kontakt for en
hyggelig boligprat!**

Vi har mange hus på ett
plan – tilrettelagt for
universell utforming.

www.dmt.no

Din boligdrøm – vår stolthet

Region Møre og Romsdal

Molde – Tlf 71 25 70 65

Ålesund – Tlf 70 15 02 98

www.hedalm-anebyhus.no

REPARASJON AV FRONTRUTE

GRATIS!

Har du kaskadeforsikring er reparasjonen kostnadsfri for deg.

STJØRDAL

LADE

TILLER

74822555 73849800 72895090

RIIS BILGLASS

www.bilglass.no

Stjørdal: Martin Moes gt. 10, 7500 Stjørdal

Lade: Lade Allé 71, 7041 Trondheim Tiller: Østre Rosten 4c, 7075 Tiller

BENTELER

Automotive

HØGSKOLEN I HARSTAD
HARSTAD UNIVERSITY COLLEGE

Alt er mulig.
Mye er enkelt, noe trenger mer tid.
Og penger...

**Vi vil være med deg
- i gode og andre dager.**

Tlf. 74 08 63 00

E-mail: post@aasen-sparebank.no

Tromsø kommune

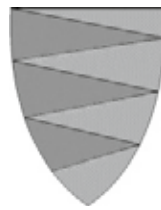

INFORMASJON OM KOMMUNEN
FINNER DU PÅ

www.tromso.kommune.no

frantz.no

Sogn og Fjordane Fylkeskommune

TT-kort

Kanskje du eller nokon du kjenner er aktuell brukar
uten å kjenne til dette tilbodet?

Er du ein aktuell brukar?

Da kan du vende deg i heimkommunen og be om
søknadsskjema. I einskilde høve vert det krevd legeattest.
Dersom søknaden vert innvilga får du tilsendt transport-
kort. Du kan reise med drosje der du betaler tilnærma
busstakst. **Maksimal eigenbetaling kr. 30,-**

SOGN OG FJORDANE FYLKESKOMMUNE
SAMFERDSLEAVDELINGA
Tlf. 57 65 61 00

emipo tv

Ledige jobber i tv!

Vi har ledige tv-jobber i Empo i Ski i Akershus.

Empo tv er Norges eneste tv-kanal for- og med
mennesker med utviklingshemming. Du må derfor ha
en utviklingshemming for å kunne søke.

Vi gir opplæring i journalistikk, tv-foto, lyd og
enkel redigering.

PS! Du behøver ikke bo i Ski for å jobbe hos oss.
Mange pendler fra andre kommuner.

For mer informasjon og søknadsskjema:
Ring 64 87 74 76 eller gå inn på

www.empotv.no

 Akershus	 expert Kongsberg Vi støtter NFU lokalt kom eller ring 32 73 20 90	 FISKERSTRAND[®] Fiskerstrand Verft AS Tlf: 70 19 93 00	 Hamarveien 45 2613 Lillehammer Tlf: 61 25 21 47 EVENSEN & EVENSEN AS
 ØRI^{AS} Øvre Romerike Industriservice as 2072 Dal Tlf: 63 95 94 60	Eiker Rørsenter AS <i>Din Rørlegger støtter NFU</i> Ring oss: 32 27 04 70	 Nord-Trøndelag	THORBJØRN RUD HOTEL A.S Sagv.8, 3520 Jevnaker Tlf: 61 31 71 00 www.thorbjornrudhotell.no
 STATOIL Statoil E6 Berger Bølerveien 2016 Frogner Tlf: 630 00 630	 Nedmarken 3370 Vikersund Tlf. 32 78 32 78 www.midtnett.no MIDTNETT BUSKERUD	 PRIMATUS ENTREPRENØR	 Sogn og Fjordane
 Aust-Agder	 MILJØSTÅL A.S. Villatrapper og Sinus rekkverksystem Steinbergv. 8, 3053 Steinberg www.miljostal.no	Trønder-fluisa <i>- levende engasjert.</i> www.t-a.no	 MØBELRINGEN Skaper trivsel! Stryn Tlf. 57 87 25 20 • Støtter lokalt NFU arbeid •
Bil - MC - Moped - BE Nedre Tyholmsv.9D, 4836 Arendal Tlf: 37 02 25 82 www.terkelsentrafikkskole.no	 Hedmark	 TrønderBilene as <i>.....reisen du gjerne tar på nytt</i> www.tronderbilene.no Tlf. 47 91 30 00	 Sør-Trøndelag
 Buskerud	 Løten kommune Kildeveien 1, 2340 Løten Tlf: 62 59 30 00 Fax: 62 59 30 01	 MN Vekst Akslavn.5, 7820 Spillum Tlf: 74 21 66 10	 VisionTech
Eiker Eiendomsutvikling AS *Besøk websiden vår i dag og les om De nye boligene* www.eiker-eiendomsutvikling.no	 Møre og Romsdal	 INNHERRED RENOVASJON Tlf: 74 02 88 40 www.ir.nt.no e-post: innherred.renovasjon@ir.nt.no Husk å kildesortere	 MELHUS KOMMUNE Rådhuset, 7224 Melhus Tlf. 72 85 80 00 Fax. 72 85 80 58
Brøto Transport Glitre, Gol www.broeto.no *Vi støtter NFU*	MØRE TRAFO *Vi støtter NFUarbeidet* Les om oss på: www.moretrafo.no	 VERDAL KOMMUNE Tlf: 74 04 82 00 7650 Verdal	 City/Syd
Thon Hotel Hallingdal Sundrevegen 82, 3570 Ål Tlf: 32 08 20 11	 PLA-MEK Langlovn. 57, 6200 Stranda Tlf: 70 26 93 00 Fax: 70 26 93 10 Sprøytstøyping av plast. Eget formverksted	MOTOR-TRADE AS Din Mercedes-Benz spesialist	 Vestfold
Børre Martinsen Tømmertransport *Støtter NFU*	 Fjord1 Buss Møre Furene, 6100 Volda Tlf. 700 74 700 - 70 13 30 40 www.fjord1.no/bussmore	 Oppland	Vestfold Plastindustri A/S Haugan, 3158 Andebu Tlf: 33 43 03 50 Fax: 33 43 03 54 www.vpi.no
Aasand Regnskap AS 3359 Eggedal Autorisert Regnskapsførerselskap Eggedal: Tlf. 32 71 18 50 Prestfoss: Tlf. 32 71 23 16 N • A • R • F	 BORGSTEIN	Olav Holdal Lastebiltransport 2917 Skrautvål Tlf/fax: 61 36 37 31 Mob: 99 22 57 62	 Østfold
 Aas • Norges eldste bryggeri •	Alfr. Nasset RADIO OG TV-SERVICE A/S Tlf. 70 13 03 00 www.anset.no • Bruk oss - støtt NFU •	hapro. Hadeland Produkter AS 2770 Jaren Tlf: 61 33 95 00	NORBYGG A.S Totalentreprise - Næringsbygg Tlf: 69 33 95 40 www.norbygg.no

Riktige fritidssko
tar vare på helsa!

Vår tverrfaglige kompetanse sikrer deg riktig fottøy
for et aktivt liv og gode opplevelser!

ORTOCARE NORDLAND

Raymond
Tekniker

Elisabeth
Skoansv./Butikk

Ingvild
Skomaker/tekniker

Kåre Martin
Ortopedingeniør

Malin
Butikkmedarbeider

Butikken vår finner du ved Trekanten
- mellom Autoparts og Kid Interiør

Adr.: Gidsken Jakobsens vei 32
Tlf: 75 50 74 20
Web: www.ocn.no

ORTOCARE NORDLAND
Medlem av Ortoarekjeden

Kompetanse og kvalitet = Gode opplevelser!

Falstrømsplass 1
P.boks 35, 2801 Gjøvik
Tlf. 03000 - Fax. 611 48 967
www.dnb.no

- en Vekst bedrift

Ønsker du en jobb?
Ta kontakt med Tromsø ASVO.
Kanskje kan vi hjelpe deg.

Tlf: 77 60 68 60 www.tromsoasvo.no

UNIKE FERIE OPPLEVELSER AS - UFO - ARRANGERER TILRETTELAGTE TURER FOR UTVIKLINGSHEMMEDE

Våre turer egner seg for personer med ulike behov for bistand. Disse turene kan også fungere som avlastning.

Tlf.: 483 11 444
post@unikeferieopplevelser.com

Malta - Mellieha Bay - 8 dager fra 31. mars - 7. april (datoen er endret)
Danmark - Koldkær ferieleiligheter i Hals - 14 dager 07. juli - 21. juli
Danmark - Koldkær ferieleiligheter i Hals - 7 dager 14. juli - 21. juli
Hellas - Samos - 14 dager - 26. juni - 10. juli
Hellas - Samos - 14 dager - 10. juli - 24. juli
Hellas - Samos - 14 dager - 24. juli - 07. august
Hellas - Samos - 21 dager - 09. juli - 30. juli (forbehold om dato)
Båttur - København - 08. juni - 10. juni (datoen er endret)
Storby - London - 02. november - 05. november
Gran Canaria - Playa del Inglés - 22. desember 2012 - 05. januar 2013

Vi reiser til destinasjoner der vi er godt kjent, og hvor vi har gode samarbeidspartnere.

Vi tilpasser aktivitetene etter deltakers ønsker, og sørger for at alle er inkludert i gruppen.

På turer er det med kompetente ledsagere, samt minst en person med medisinsk ansvar.

**Se vår hjemmeside og last ned bestillingsskjema og katalog
for turer som skal gjennomføres i 2012:**
www.unikeferieopplevelser.com

Butikk

Buttons i to varianter:
Liten kr 3,- Stor kr 5,-

Tallerken (porselen)
kr 130,-

kr 100,- kr 150,-
Bøker om veien frem
til egen bolig

Handlevognsmynt og
nøkkelring kr 25,-

Hodeplagg
(Maxi-lue – kan brukes på
mange måter) kr 30,-

Bordvimpel uten fot kr 150,-
NFU formidler salg av fot,
ca. kr 150,- i tillegg

Kursmappe kr 25,-

Handlenett kr 30,-

Klistremerker
6 merker per ark kr 6,-

Krus (porselen) kr 150,-

Pins kr 25,-

Refleksbånd kr 25,-

Pris per stk. kr 10,-
6 stk. kr 50,-

Nytt hefte: «Fokus på overganger mellom ulike skoleslag»

I heftet beskrives 12 overganger i skolesystemet, fra barnehage til arbeidsliv. Felles for alle eksemplene er at elevene, foreldrene og de involverte tjenesteyterne betrakter overgangen som vellykket. Alle elevene er inkludert i ordinær klasse, og de fleste har utviklingshemning av varierende grad. Noen av elevene har store fysiske funksjonsnedsettelse i tillegg. Antall sider: 104

Pris kr. 150,-

Butikk

Alle kurshefter 35,- kr per hefte (bortsett fra "Pengene mine"). Porto kommer i tillegg.

Pengene mine
kr. 75,-

Fra foreldrehjem
til eget hjem

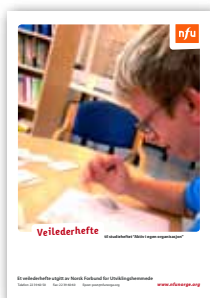
Kommunevalg

Stortingsval
(nynorsk)

NFU
– en organisasjon

Veilederhefte til
studieheftet "Aktiv i
egen organisasjon"

Aktiv i egen
organisasjon

NFUs
prinsipp-program

Vi og samfunnet
(nynorsk)

Tillitsvalgt i organi-
sasjonen NFU

Kursbevis kr. 10,-

Ledsagerhefte

Veileder til
kurslærer

Seksualitet
og samliv

Kroppen min
og følelsene mine

Bestill i dag

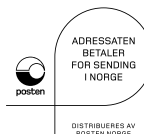
Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Du kan også bestille via telefon 22 39 60 50, e-postadresse post@nfunorge.org
eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

DISTRIBUERES AV
POSTEN NORGE

Norsk Forbund
for Utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

Ingeniør- og entreprenør
Betong og betongvarer

Les alt om oss på:

www.partner-gruppen.no

Levante

INNREDNINGER A.S

SYSTEMVEGGER - GLASSVEGGER - HIMLINGER

Mob. 994 11 980 - 915 53 059 www.levanteinnredninger.com

Totalleverandør i proffmarkedet

SKOGSTAD®

Sentralbord 57 87 67 70. 6793 Innvik

www.skogstadsport.com

firmapost@skogstadsport.no

TELEMARK

//Vi gir mennesker muligheter!

FARGERIKE

Eigen handverksavd.
Tlf. 35 95 13 50 • Mob. 95 88 05 26

Oppussing / nybygg

- Male/tapetsere
- Teppe/belegg
- Vinyl i bad/dusj
- Flislegging
- Fargerådgjeving
- Sveisbar membran
- underlag til flis

Varene har me
på lager i
butikken i Bø!

Du er alltid velkommen til ein prat om vår bransje!

NORD-NORGES ORTOPEDISKE VERKSTED

Tilpasning og produksjon av Ortopediske Hjelpemidler :

- Protoser ● Ortoser ● Fotsenger ● Innleggsåler ● Varmeortoser
- Korsetter/brokkbind ● Spesialsko ● Ortopedisk sydde sko.

Hvis du skulle være interessert i å benytte våre tjenester eller har spørsmål til oss er du hjertelig velkommen innom for en kopp kaffe og en hyggelig prat. Du finner oss i våre trivelige lokaler på mellomveien 23 i Tromsø.

Vi kan også formidle time til ortoped.

Våre åpningstider er mandag-fredag fra kl. 08.30 — 15.30

Telefon 776 00810

E-post: post@nnov.no – Web: www.nnov.no

drammentravbane.no

Stadig flere
reisemål fra Torp

For mer informasjon og gode
reisetilbud se:

www.torp.no

Westad Industri AS
- member of Valco Group

www.westad.com

MIDT-NORSK HJELPEMIDDELMESSE 2012

Velkommen til

Midt-Norsk Hjelpemiddelmesse

Trondheim Spektrum, Hall D (Nidarøhallen)

Onsdag 25. april 2012, kl. 10.00 - 18.00

Torsdag 26. april 2012, kl. 09.00 - 16.00

Vi ønsker alle brukere, pårørende, terapeuter, formidlere og andre som kan ha nytte av vår messe hjertelig velkommen.
Gratis adgang og parkering for besøkende.

**Midt-Norsk
Hjelpemiddelmesse**
www.mn-hjelpemiddelmesse.no

Kontakt oss

Forbundsleder

Jens Petter Gitlesen
41 10 13 42
jpg@nfunorge.org

Nestleder

Anita Tymi
75 52 44 66 / 95 88 49 62
atymi@online.no

Vidar Haagensen

63 01 26 30 / 93 42 08 38
post@vidar-haagensen.no

Greter Müller

52 72 67 26 / 41 51 89 97
jmmuller@broadpark.no

Ester Skreros

38 11 94 12 / 91 10 19 80
ester.skreros@gmail.no

Anne Jorun Økland

53 41 64 84 / 41 50 02 53
annejorun35@hotmail.com

Lillian Sundsdal

37 16 41 37 / 48 05 00 55
lilliansu56@gmail.com

Nasjonalt

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 OSLO
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag

v/Tove-Britt Henriksen
Ignavn. 131
1912 ENEBAKK
64 92 62 53/90 83 93 80
tbh@bluezone.no

NFU Østfold regionlag

v/Jørn Nilsen
Stenrødveien 62
1784 HALDEN
69 18 59 23/95 23 23 30
jorn.nilsen@halden.net

NFU Hedmark fylkeslag

v/Inger Margrethe Pettersen
Stolvstadvegen 39
2360 RUDSHØGDA
62 35 53 60/905 12 356
ingermargrethep@hotmail.com

NFU Oppland Fylkeslag

v/Staale Stampeløkken
Hagehaugveien 2 A
2613 LILLEHAMMER
61 25 73 17/95 69 44 52
stastamp@gmail.com

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Roar Høidal
Gustava Kiellands vei 3
3610 KONGSBERG
92 69 89 57
roar.hidal@ebnett.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Pb 14
3276 SVARSTAD
92 02 89 38
nfu.vf@online.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Anny Andersen
Håkonsgt. 9 A
3660 RJUKAN
35 09 19 07/90 74 06 05
annyande@online.no

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Svein Karlsen
Måkeveien 15
4950 RISØR
37 15 01 75/90 59 88 69
sveikarl@online.no

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 KRISTIANSAND
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Støperigt. 34
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Postboks 26 Nygårdstangen
5838 BERGEN
56 14 31 58 / 99 23 00 78
post@nfuhordaland.no

NFU Sogn og Fjordane Fylkeslag

v/Gry Borghild Sætre
Angedalsv. 107
6800 FØRDE
57 82 47 75/90 94 93 16
eidahl@combitel.no

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 7850 Spjelkavik
6022 ÅLESUND
70 15 10 30 / 46 91 08 40
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Nina Braadland
Høilivegen 3
7052 TRONDHEIM
73 53 42 22/47 05 54 07
nibraad@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Rigmor Hamnvik
Bregneveien 2
9050 STORSTEINNES
77 72 05 24 / 97 16 73 24

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Frid T. Svineng
Boks 187
9735 Karasjok
78 46 60 72 / 90 93 61 56
nfufinnmark@gmail.com

Bokfest på Litteraturhuset

Hvert år lages det bøker for voksne lesere med utviklingshemning. Disse bøkene blir lite synliggjort i bokanmeldelser eller andre litterære fora.

Foreningen Leser søker bok inviterer derfor til bokfest for utviklingshemmede på Litteraturhuset i Oslo. Leder for "Leseklubben Enkelt innhold" og initiativtaker til festen, Hanna Bovim Bugge, gleder seg til å fylle Litteraturhuset med bøker for utviklingshemmede.

– Det blir en fest med musikk, underholdning og enkel servering. Forfatteren av Følelsesbiblioteket, Anna Fiske og flere andre forfattere har takket ja til å komme. Arrangørene lover dessuten at det blir en overraskelse på scenen.

Bokfesten arrangeres 23. april klokken 18. Alle er velkomne og det er gratis inngang.

Anna Fiske er en av forfatterne som har takket ja til å komme på bokfesten. (Foto: Vegard Gard Nordin Løvå)

ADVOKATFIRMAET

HESTENES OG DRAMER Son AS

www.hestenesdramer.no

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede:

- sosialtjenester (praktisk bistand, BPA, støttekontakt, omsorgslønn, avlastning, "tvangsflytte-saker")
- trygdeytelser (grunnstønad, hjelpestønad, stønad til bil mv),
- undervisning (spesialpedagogisk hjelp i barnehage og skole mv)
- arv og testament, verge / hjelpeverge, erstatning, arbeidsrett mv.

Ta gjerne kontakt! Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag.

Storgt 54 – 1555 Son Tlf: 64 95 04 14 Fax: 64 95 04 13

Advokat Kristin Kramås

kristin.kramaas@hestenesdramer.no

tlf: 918 85 984

Advokat Petter Kramås

petter.kramaas@hestenesdramer.no

tlf: 901 37 450

